

KAŠTIEĽ V JABLONICI Z POHĽADU HISTORICKÉHO A ARCHITEKTONICKO-HISTORICKÉHO VÝVOJA

Tomáš JANURA¹ – Erika HRAŠKOVÁ² – Miroslav SURA³

¹Slovenská akadémia vied, v. v. i.
Historický ústav
Klemensova 19
814 99 Bratislava
Slovak Republic
histjanu@savba.sk
ORCID: 0000-0002-1586-7112
SCOPUS Author ID: 52364047400
WoS Researcher ID: X-6509-2019

²Erika Hrašková
Ithaka BB s. r. o.
Národná 7
974 01 Banská Bystrica
Slovak Republic
erika.hraskova@ithaka.sk

³Miroslav Sura
Ithaka BB s. r. o.
Národná 7
974 01 Banská Bystrica
Slovak Republic
miroslavsura@gmail.com

JANURA, Tomáš – HRAŠKOVÁ, Erika – SURA, Miroslav. The Manor House in Jablonica from the Point of View of Its Historical and Architectural Development. In *Studia Historica Nitriensia*, 2025, vol. 29, no. 1, pp. 213-241, ISSN 1338-7219. DOI: 10.17846/SHN.2025.29.1.213-241.

From the Middle Ages, Jablonica was part of the Korlátka Castle estate which, in the second half of the 16th century, was divided between several owners. As a consequence, what had originally been a single estate now came to have multiple noble residences. These residences also served as the economic and administrative centres of their respective areas. The manor house in Jablonica is one such residence. Research into the architectural development of the manor house has identified six stages of construction. The first stage, during the Renaissance, took place before 1580, during the time of Gašpar (III) Pongrácz. A two-floor block was constructed using stone. The second stage, still within the Renaissance, took place in the first third of the 17th century and brought forth an enclosed, four-winged layout. It may have been Daniel (I) Pongrácz who ordered the reconstruction, after he became the baron in 1608. However, archival sources do not rule out the possibility

that it was his son, Štefan (II) Pongrácz, who completed the building. The third, Baroque stage, 1722 – 1723, was initiated by Ladislav Korlátköy. It involved the construction of a modern Baroque structure which has been preserved until the present day, following a design by Franz Partenhausser, a master bricklayer from Bratislava. During the fourth stage of construction which followed a classical style and took place sometime after 1800, some of the interior acquired a high-quality finish inspired by Viennese Classicism. These works were ordered by the Imperial and Royal Chamberlain, Jozef Apponyi Sr., probably after his promotion to the count in 1808. The fifth, eclectic stage that took place before 1899, initiated by Count Anton Apponyi and Princess Maria von Montenuovo, was responsible for the present-day facade and interior surface finish. The sixth stage of construction consisted of a number of 20th century utilitarian and inappropriate modifications, which followed no particular style.

Keywords: the Pongrácz Family; the Labsanszky Family; the Korlátköy Family; the Apponyi Family; Franz Partenhausser;

Kľúčové slová: rod Pongrácz; rod Labsanszky; rod Korlátköy; rod Apponyi; Franz Partenhausser;

Výskum¹ kaštieľa v Jablonici² bol podnietený zámerom majiteľa pamiatky o komplexnú revitalizáciu a obnovu niekdajšieho panského sídla.³ Z vlastníckovej snahy o záchranu objektu vyplynula objednávka na realizovanie architektonicko-historického výskumu Erikou Hraškovou a Miroslavom Surom a historického výskumu Tomášom Janurom, uskutočnených v priebehu roku 2013 a doplnených v roku 2015. Výskum nadviazal na starší pamiatkový zámer obnovy kaštieľa z roku 1988 od Mariána Havlíka a Dagmar Ferusovej,⁴ ktorý však nemal za úlohu určiť jednotlivé stavebné etapy. Preto sa jednou z hlavných výskumných otázok v roku 2013 stala periodizácia stavebných dejín a ich prepojenie s menami konkrétnych majiteľov a popis umelecky cenných prvkov. V roku 2018 Peter Hudák realizoval doplnkový architektonicko-historický výskum, ktorý niektoré v roku 2013 určené stavebné etapy relativizoval, ale bez revízneho podrobného architektonicko-historického výskumu.⁵ V roku 2018 Michal Pleidel a Tomáš Kružlík spracovali aj reštaurátorský výskum a návrh na reštaurovanie, ktorý však nemal za úlohu určiť jednotlivé stavebné fázy.⁶ Predkladaná štúdia zo strany Tomáša Januru sa významným spôsobom doplnila až vďaka výskumu v archíve rodu Motesiczky na začiatku roku 2024.

¹ Výskum bol realizovaný v zmysle Zákona č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu, v znení zákona č. 479/2005 Z.z., zákona 208/2009 Z.z. a Zákona č. 262/2011 z.z. NR. Výskumná dokumentácia obsahuje náležitosti určené vyhláškou MK SR č.253/2010, §8 a spracovaná bola podľa Usmernenia Pamiatkového úradu SR k spracovaniu výskumnej dokumentácie – pamiatkového, architektonicko-historického výskumu (Mgr. E. Ševčíková, 2004).

² Za národnú kultúrnu pamiatku je vyhlásený kaštieľ spolu s areálom (park, koniareň, administratívna budova) v Ústrednom zozname pamiatkového fondu pod č. 2482/1-4.

³ Text Tomáša Januru vznikol v rámci projektov VEGA č. 2/0086/24 Ungaria reflorens: mediavalizmus a modernizmus raného novoveku na Slovensku a APVV-21-0371 Lesk a pád šľachty. Stratégie šľachtickej reprezentácie v dejinách Slovenska, riešených v Historickom ústave SAV, v. v. i. v Bratislave.

⁴ Rukopis sa nachádza v nasledovnom archíve: Archív Pamiatkového úradu Slovenskej republiky, fond (ďalej f.) Zbierka výskumných správ, signatúra (ďalej sign.) T 4496.

⁵ HUDÁK, Peter. Jablonica kaštieľ (č. ÚZPF: 2482/1), doplnok k architektonicko-historického výskumu, máj – december 2018. Rukopis uložený v archíve Krajského pamiatkového úradu Trnava, f. Zbierka výskumných správ, sign. T 885.

⁶ PLEIDEL, Michal – KRUŽLÍK, Tomáš. Správa z reštaurátorského výskumu a Návrh na reštaurovanie Povrchová úprava fasád, stien a stropov interiéru a kamenných a štukových prvkov kaštieľa v Jablonici, no-

Napriek skutočnosti, že v obecnej monografii Miroslav Búran a Jozef Krutý starší vypracovali dva samostatné texty ku kaštielu, išlo len o údaje o súčasnom stave a čiastočne o vývoji v 20. storočí, ale bez citácie zdrojov. Prvé základné údaje k histórii objektu priniesla monografia Nitrianskej župy, kde uviedli, že kaštieľ postavil v roku 1500 rod Korlátkói a v roku 1897 ho nechal prebudovať a zreštaurovať gróf Anton Apponyi. Z oblasti stavebno-historického vývoja sa publikovali jediné údaje v Súpise pamiatok na Slovensku. V ňom napísali, že pôvodný renesančný kaštieľ z konca 16. storočia zanikol pri spustošení Jablonice Osmanmi v roku 1663. Následne ho po uvedenom roku nahradili novostavbou a v 70. rokoch 18. storočia prefasádovali.⁷ Pre historickú časť výskumu sa ťažiskové prameňe nachádzali vo fonde rodu Motesiczky v Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár a vo fonde rodu Apponyi v Slovenskom národnom archíve.

Pri interdisciplinárnom prieskume pamiatkovo chránených budov sa používajú viaceré metódy bádania, ktorých výsledkom sú nové informácie k vývoju konkrétneho objektu. Ťažiskovou metódou architektonicko-historického výskumu je sondážny prieskum múrov, exteriérových a interiérových objektov, krovových konštrukcií, a ďalších detailov. Analýzou odkrytých sond sa dospeje k vyhodnoteniu jednotlivých stavebných etáp, ich rozsahu a časovému zaradeniu. Základným predpokladom archívno-historického výskumu je prezretie všetkých dostupných prameňov a ich následná kritika. Po vyselektovaní

Obrázok 1. Pohľad na uličnú východnú fasádu kaštiela. (Autor: Erika Hrašková).

vember – december 2018. Rukopis uložený v archíve Krajského pamiatkového úradu Trnava, f. Zbierka reštaurátorských dokumentácií, sign. R 417.

⁷ GÜNTHEROVÁ, Alžbeta (ed.). Súpis pamiatok na Slovensku zväzok prvý A – J. Bratislava, 1967, s. 498. BOROVSZKY, Samu (ed.). Magyarország vármegyei és városai Nyitra megye. Budapest, 1899, s. 147. BÚRAN, Miroslav. Pamiatky a sochy v Jablonici v roku 2012. In ZÁVODNÝ, Andrej (ed.). Jabuoňické všelico 1262 – 2012: Zborník pri príležitosti 750. výročia prvej písomnej zmienky o obci Jablonica. Jablonica, 2012, s. 56-67. KRUTÝ, Jozef starší. Quo vadis, jablonický kaštieľ? In ZÁVODNÝ, Jabuoňické všelico 1262 – 2012, s. 157-162

informácií podstatných pre architektonicko-historický výskum – inventáre, súpisy, delby majetku a konkrétne spoločenské postavenie majiteľov – dochádza k napísaniu výskumnej správy. Následne sa porovnávacou metódou vyhodnotia závery oboch zúčastnených odborných strán a vytvorí sa stavebno-historická analýza celého vývoja.

Na základe výsledkov architektonicko-historického výskumu Eriky Hraškovej a Miroslava Suru a archívno-historického výskumu Tomáša Januru vznikla predkladaná štúdia, ktorá prvý raz v publikovanej verzii prináša viacero nových informácií, výraznú korekciu a opravu doterajších poznatkov o histórii a vývoji kaštieľa v období od jeho postavenia v poslednej tretine 16. storočia až do 20. storočia. Dejiny šľachtického sídla sa vo vymedzenom časovom období spájali hlavne s predstaviteľmi rodov Pongrácz, Labsanszky, Korlátköy a Apponyi, ktorých historický význam bol nepopierateľný.

Vznik kaštieľa a obdobie Pongráczovcov

Vznik kaštieľa v Jablonici úzko súvisel s osudmi hradu Korlátka. Jeho posledným majiteľom, ktorý v ňom trvale sídlil, bol barón Žigmund Korlátköy (†1546). Po smrti bezdetného Žigmunda hrad prešiel do rúk baróna Františka Nyáryho (†1551), manžela Žigmundovej netere Alžbety Korlátköyovej (†1550).⁸ Obaja manželia vlastnili aj neďaleký hrad Branč, kde bývali a Korlátka s príslušným panstvom zostala iba zdrojom príjmov. 16. októbra 1546 Nyáry s manželkou od panovníka Ferdinanda I. získali možnosť slobodne nakladať so svojimi panstvami.⁹ Vďaka tomu sa vývoj na Korlátskom panstve uberal cestou neustálych delení majetkov a dedení po ženských líniách. Vznikli tak podmienky na postupný vznik rezidenčných kaštieľov a kúrií jednotlivých spolumajiteľov v Cerovom, Hlbokom, Jablonici, Lieskovom a Trstíne.

Alžbeta Korlátköyová pred svojou smrťou odkázala Korlátku manželovi Františkovi Nyárymu, ktorý vo svojej závete z 10. marca 1551 ustanovil dedenie príslušného panstva po ženskej línii. Prvú polovicu hradu a dedín zanechal Anne Korlátköyovej (†1561), sestre svojej nebohej manželky Alžbety. Druhú polovicu odkázal do spoločného užívania Gašparovi (III.) Pongráczovi¹⁰ (†1580), synovcovi Žigmunda Korlátköyho; bratom Jánovi a Štefanovi Apponyiovcom, synovcom Žigmunda; Žigmundovej sestre Kristíne Korlátköyovej (†1570), vdove po Štefanovi Majthényim (†1524); a napokon ďalšej Žigmundovej sestre Barbore Korlátköyovej (†1553), vdove po Jeremiášovi Záblathym.¹¹

Pre vznik rezidenčných sídiel v Jablonici a Trstíne zohral rozhodujúcu úlohu Gašpar (III.) Pongrácz. Ten nechal postaviť v Jablonici kúriu a okrem nej vlastnil v Trstíne aj dve ďalšie kúrie. Po Gašparovej smrti bol 14. septembra 1582 vydaný mandát, aby sa v najbližšej dobe uskutočnilo rozdelenie majetku medzi Gašparových potomkov z prvého i druhého manželstva – delba sa mala týkať „*kúrie v Jablonici*“ a dvoch „*starobylych kúrií*“

⁸ NEUMANN, Tibor. A Korlátkövek : Egy előkelő család története és politikai szereplése a 15–16. században. Győr, 2007, s. 80, 95-97, 110-113, 115, 189.

⁹ Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár (ďalej MNL – OL), f. Magyar Kancelláriai Levéltár (ďalej MKL), Libri regii (ďalej LR) 2, pagina (ďalej pag.) 169-170.

¹⁰ Rímske čísla v zátvorke za menami šľachticov v celom texte používam iba v prípade rodu Pongrácz, keďže viacerí majitelia používali to isté meno. Inak by mohlo dôjsť k ich zámene.

¹¹ MNL - OL, f. MKL, LR 2, pag. 430-433. Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči (ďalej ŠAŽB), f. Starohradské panstvo (ďalej SP), inventárne číslo (ďalej i. č.) 176, kartón (ďalej k.) 76. SZLUHA, Márton. Liptó vármegye nemes családjai. Budapest, 2000, s. 598.

v Trstíne“.¹² Samotnú delbu sa zatiaľ nepodarilo objaviť, a preto sa nedalo presne určiť, kto získal Jablonicu, ale podľa neskorších prameňov sa dedičom začiatkom 17. storočia stal Daniel (I.) Pongrácz (†1616), povýšený v roku 1608 do barónskeho stavu.¹³

Architektonicko-historický výskum v hmote zadnej časti západného krídla súčasného kaštieľa identifikoval prvú stavebnú renesančnú etapu pred rokom 1580. Vtedy vznikla uzavretá bloková poschodová budova z kamenného muriva, pričom v dôsledku neskorších úprav sa do súčasnosti zachoval len jeden primárny neskôr zamurovaný okenný otvor s pomerne nízkym segmentovým klenutím v úrovni jeho ukončenia, zhotovený z klenákov z tufového kameňa. (Obr. 2, 3, 6) Okrem neho sa nezistili žiadne iné slohotvorné prvky a ani omietkové vrstvy. Za iniciátora postavenia objektu možno považovať Gašpara (III.) Pongrácza.

Obrázok 2. Pôdorys kaštieľa v úrovni 1. NP – slohová analýza.
(Autor: Erika Hrašková, Miroslav Sura).

Krátko po Danielovej smrti 24. augusta 1616 sa v proteste Gašpara Szent-Iványa uvádzalo, že v Jablonici v tom čase už existoval „kaštieľ“,¹⁴ čo odzrkadľovalo, že Daniel (I.) Pongrácz nechal pôvodnú menšiu kúriu prestavať na väčší objekt. Na základe bližšie nedatovanej delby z roku 1617 jablonický kaštieľ získal Danielov syn barón Štefan (II.) Pongrácz (†1640).¹⁵

¹² Slovenský národný archív (ďalej SNA), f. Rod Kostoláni, Zemianske Kostolány vetva Žigmunda Kostolániho (ďalej RKVŽK), i. č. 45, fascikel (ďalej fasc.) B, k. 15, folio 15.

¹³ SNA, f. RKVŽK, i. č. 45, fascikel (ďalej fasc.) B, k. 15, folio 15. SZLUHA, Liptó vármegye, s. 598.

¹⁴ SNA, f. Windisch-Gratz Korlatko, pongráczovské písomnosti, k. 1, numero (ďalej no.) 64.

¹⁵ SNA, f. RKVŽK, i. č. 54, fasc. L, k. 19, folio 43. SNA, f. Windisch-Gratz Korlatko, pongráczovské písomnosti, k. 1, no. 64.

Štefan (II.) Pongrácz sa niekedy v roku 1618 alebo neskôr oženil s vdovou po barónovi Martinovi Czoborovi Annou Kendyovou. Novomanžel sa snažil svojej nastávajúcej zabezpečiť vysoký životný štandard, na aký bola zvyknutá práve z okruhu omnoho politicky a spoločensky významnejších Czoborovcov. Preto sa po svadbe pustil do prestavieb svojich zdedených podielov na hradoch Beckov a Starom hrade a hlavne do „*obnovenia a prebudovania ruín svojho domu alebo šľachtickej kúrie postavenej na spôsob opevneného kaštieľa*“¹⁶ v Jablonici. „¹⁷ Výdavky sa prejavili najmä v Jablonici, ktorá predstavovala hlavné sídlo manželov. Ďalšia časť financií šla do zakladania nových majerov a rybníkov, pričom všetky potrebné peniaze poskytla práve Anna až vo výške 10 000 uhorských zlatých.“¹⁸

Z uvedených písomných prameňov by sa dalo vyvodzovať, že s druhou stavebnou etapou kaštieľa súviseli až dvaja vlastníci. S prestavbou pôvodnej menšej kúrie na štvorkrídlový kaštieľ začal už Daniel (I.) Pongrácz a pravdepodobne práce dokončil až jeho syn Štefan (II.) Pongrácz. Vďaka tomu vznikol opevnený objekt, pričom nejaké vonkajšie opevnenie sa do súčasnosti nezachovalo, ale na základe neskoršieho vypočúvania z 8. júna 1767 bolo zrejmé, že rezidenciu obkolesovala priekopa a obranný prvok zabezpečovala aj trvalo zavodnená lagúna susediacej rieky Myjavy.¹⁹

Architektonicko-historický výskum potvrdil druhú stavebnú renesančnú etapu, ktorá sa odohrala v prvej tretine 17. storočia a mohla práve súvisieť s povýšením Daniela (I.) Pongrácza na baróna v roku 1608 a predpokladaným dokončením za Štefana (II.) Pongrácza, kedy sa už objekt začal nazývať kaštieľom. Vtedy vznikla architektúra s výraznými znakmi renesancie s uzavretou štvorkrídlovou dispozíciou s vnútorným nádvorím. Novú rezidenciu vytvorili pristavaním jednoposchodového južného krídla východným smerom k staršej renesančnej kúrii. Na toto krídlo sa pripojilo hlavné dvojpodlažné obytné východné krídlo popri hlavnej ceste zo Senice do Trnavy. Naň kolmo nadviazalo severné krídlo, ktoré sa vo svojej polovici zmenilo z jednoposchodového na prízemné. (Obr. 2, 3, 5, 6) Existenciu prepojenia západného a severného krídla obytným traktom alebo prípadne len spojovacím múrom by potvrdil len prípadný archeologický výskum.

Detailne overovanie renesančnej architektúry nálezmi v interiéroch a parteri exteriérov prízemnia zmarila asfaltová izolácia omietok z polovice 20. storočia až do výšky klenieb. Z uvedeného dôvodu sa identifikácia detailov zúžila na dokumentovanie tvaroslovia klenutia priestorov hrebienkovými klenbami s lunetami. K presnejšej analýze môže prispieť až v budúcnosti reštaurátorský a doplnkový architektonicko-historický výskum počas obnovy kaštieľa.²⁰ Ten by mohol prípadne zistiť aj ďalšie stavebné fázy v rámci 17. storočia, ktoré sú zatiaľ podložené len archívnym výskumom.

¹⁶ V origináli dokumentu je uvedené *fortalitium*.

¹⁷ MNL – OL, f. Motesiczky család levéltára, lajstromozott iratok (P 506) (ďalej MCsLLI), doboz 45, sorozat III, tomus 1, fasc. 4, no. 70.

¹⁸ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 45, sorozat III, tomus 1, fasc. 4, no. 70. SZLUHA, Márton. Bács-Bodrog vármegeye nemes családjai [CD-ROM]. Budapest, 2002, Czobor, czoborszentmihályi gróf, tabuľka II.

¹⁹ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 59, sorozat III, tomus 2, fasc. 25, no. 98.

²⁰ Peter Hudák vo svojom doplnkovom architektonicko-historickom výskume napísal, že druhá stavebná etapa by sa mala datovať na celé 17. storočie. Napriek tomu, že doplnkový výskum by mal znovu podrobnou sondážou preveriť Erikou Hraškovou a Miroslavom Surom určenú etapizáciu vývoja, sám P. Hudák napísal, že overenie jeho predpokladov o viacerých renesančných stavebných etapách „*by si vyžiadalo podrobnú a kompletnú revíziu sondážneho výskumu*.“ HUDÁK, Jablonica kaštieľ, s. 112. Na základe dodatočne realizovaného archívneho výskumu Tomášom Janurom sa dá povedať, že písomné pramene spomínajú dve

Iba vďaka dlhodobému zatekaniu fasád sa obnažili staršie renesančné vrstvy omietok v zásade len v úrovni druhého nadzemného podlažia s fragmentmi exteriérových omietok. Na ploche fasád so zatáčaným a predtým zdrsneným povrchom sa uplatnil biely zjednocujúci vápenný náter v tonalite slonovej kosti technikou *al fresco*. Na popísanú plochu nadväzovala výzdoba rytou linkou červenej farebnosti, čím ju zároveň oddelila od bielych tektonických pásov a plošných lizén. V rámci takto ohraničených plôch sa nachádzali okenné otvory, ktoré sa však pre mladšie stavebné úpravy nezachovali. Ako druhotný stavebný materiál sa však našli kamenné ostenia okien v sekundárnej polohe.

Z druhej stavebnej etapy sa podarilo nad objektom pôvodnej renesančnej kúrie identifikovať krov z obdobia druhej stavebnej fázy (obr. 4). Ten sa zachoval napriek vypáleniu kaštieľa za povstania Františka II. Rákócziho. Pri požiari zanikli aj predpokladané pôvodné trámové stropy na prvom poschodí. V dôsledku neskorších rozsiahlych barokových prestavieb sa renesančná dispozícia druhej stavebnej etapy čiastočne zachovala v úrovni prvého a druhého nadzemného podlažia, pričom ju typologicky určovala nová uzavretá štvorkrídlová dispozícia s vnútorným nádvorím. Aditívne radené a vzájomne prechodné priestory na seba nadväzovali a doplnil ich krátky úsek murovanej chodby na vnútornej strane smerom do nádvorja. Nedá sa však vylúčiť, že sa na strane nádvorja mohla nachádzať aj drevená obiehajúca chodba na oboch podlažiach, ako bolo zvykom pri renesančných objektoch.

Obrázok 3. Pôdorys kaštieľa v úrovni 2. NP – slohová analýza.
(Autori: Erika Hrašková, Miroslav Sura).

úpravy v poslednej tretine 17. storočia, ale bez dodatočných exaktných dôkazov architektonicko-historického výskumu nemožno určiť, či šlo o samostatné fázy alebo iba menšie úpravy stojaceho objektu.

Keďže Štefan (II.) Pongrácz podľa archívnych prameňov a genealogickej literatúry nesplo-
dil s Annou Kendyovou žiadne potomstvo, rozhodol sa ochrániť práva svojej manželky pre
prípád svojej smrti pred ostatnými členmi rodu Pongrácz. 10. novembra 1625 v Šoproni
pred palatínom Mikulášom Eszterházym prenechal „*svoj dom alebo šľachtickú kúriu po-
stavenú na spôsob opevneného kaštieľa v Jablonici*“²¹ spolu so všetkými podielmi na pan-
stve Korlátka svojej žene. Anna tento majetok mohla užívať dovtedy, kým by jej alebo jej
dedičom nebola vyplatená suma 10 000 uhorských zlatých. Ak by Štefan (II.) zomrel bez
akýchkoľvek dedičov skôr ako jeho žena, zdedili by rezidenciu v Jablonici a spolu s prinále-
žitostami na domíniu Korlátka jeho bratia alebo ich potomkovia pod podmienkou vypla-
tenia vyššie uvedenej sumy. Štefanove majetkové časti na panstvách Starý hrad a Beckov
mohla Anna užívať dovtedy, kým by sa znovu nevydala. Ak by už viac neuzavrela nový
sobáš, smela spravovať spomínané vlastníctvo až do svojej smrti a po jej skone by to všetko
automaticky prešlo na Štefanových bratov a ich potomkov.²²

Či Anna Kendyová zomrela skôr ako Štefan (II.) Pongrácz sa nedalo určiť, ale 23. aprí-
la 1641 pri delbe majetku po nebohom Štefanovi (II.) na panstve Korlátka sa o nej vôbec
nezmienili. Mohlo to však aj znamenať, že ju Štefanovi bratia vyplatili, čo ale tiež zatiaľ
nepodložili žiadne písomné pramene. V uvedenom termíne Ostrihomská kapitula potvr-
dila, že Štefanov brat Ján (VII.) Pongrácz prevzal majer v Trstíne, keďže ležal hneď ved-
ľa Jánovho obydľia. Ďalší Štefanov brat Daniel (II.) Pongrácz (†1670) získal „*kaštieľ*“²³
v Jablonici s majerom, pivovarom a záhradou. Nakoniec sa ešte dohodli, že Ján (VII.) vy-
nahradí Danielovi (II.) náklady za drevo na stavby v „*kaštieli*“²⁴ v Jablonici a tiež za vybu-
dovanie kachľových pecí a osadenie okien.²⁵

Neskôr došlo k zámene majetkov a výmene rezidencií. Daniel (II.) Pongrácz prene-
chal kaštieľ v Jablonici synovi svojho brata Jána (VII.) Pongrácza barónovi Štefanovi (V.)
Pongráczovi (†1662). Samotný Daniel (II.) sa usadil v kaštieli v Trstíne, ktorý vypálili os-
manské vojská. Na základe tejto zmienky by bolo možné aj uvažovať o poškodení kaštieľa
v Jablonici, keďže Štefan (V.) vo svojom testamente z 30. novembra 1662 spomenul, že
na znovu vystavanie a obnovenie kaštieľa v Jablonici vynaložil „*nemalé peniaze*“. Jablonica
mala pripadnúť pozostalej vdove Kataríne Lengyelovej a dcéram Alžbete, Eve, Kataríne,
Zuzane a Žofii Pongráczovým. Opatrovníkom sirôt a dozorcóm nad testamentom sa stal
Štefanov brat barón František st. (VII.) Pongrácz.²⁶

Niekedy po roku 1662 vyhotovili rozdelenie kaštieľa v Jablonici medzi pozostalú man-
želku a dcéry. Katarína Lengyelová, ktorá sa medzitým vydala za baróna Alexandra Balassu,
so slobodnými dcérami Zuzanou Pongráczovou a Evou Pongráczovou dostali „*v starej
budove pred mostom vydláždenú svetlicu so zaklenutým pitvorom, veľké zaklenuté hypo-
caustum*“²⁷, maštal a zaklenutú kaplnku. V novej budove dostali strednú časť od východných

²¹ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 45, sorozat III, tomus 1, fasc. 4, no. 70.

²² MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 45, sorozat III, tomus 1, fasc. 4, no. 70.

²³ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 45, sorozat III, tomus 1, fasc. 10, no. 153.

²⁴ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 45, sorozat III, tomus 1, fasc. 10, no. 153.

²⁵ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 45, sorozat III, tomus 1, fasc. 10, no. 153. SZLUHA, Liptó vármegye, s. 598, 599.

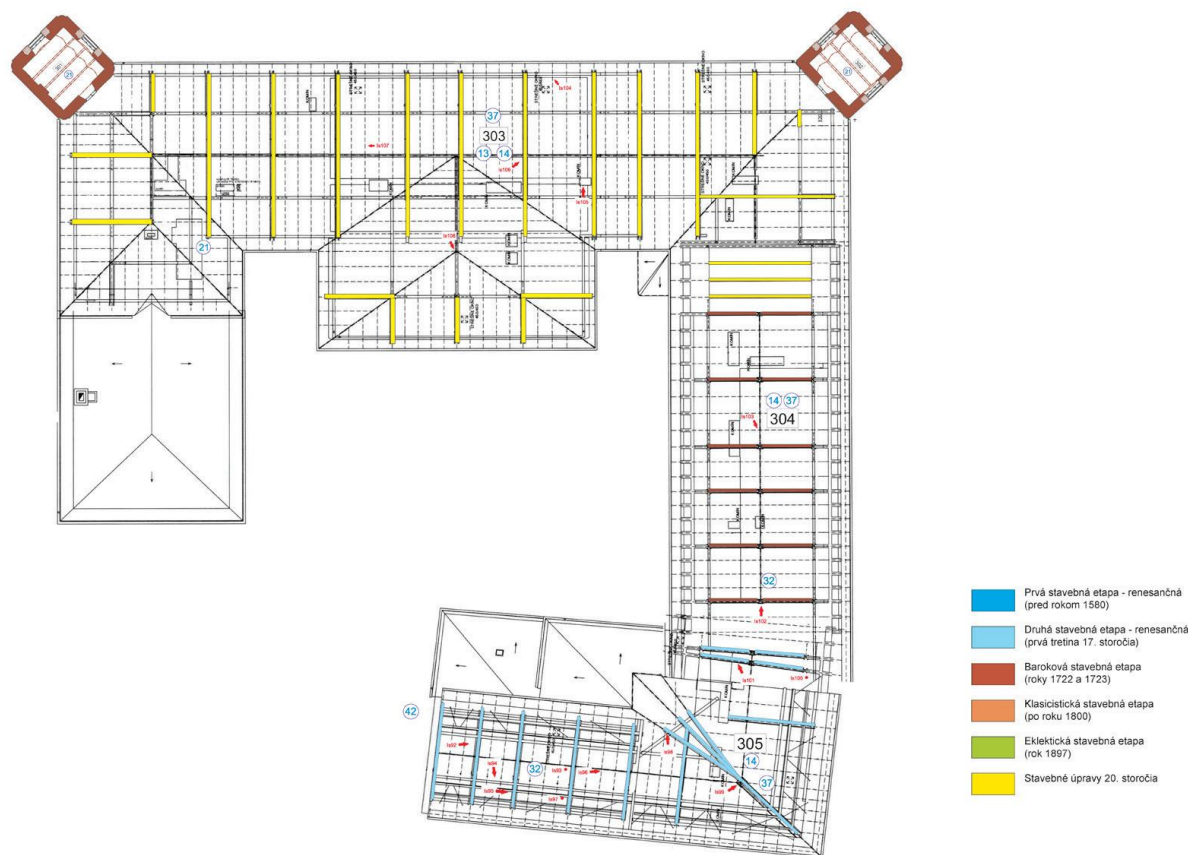
²⁶ MNL – OL, f. MKL, LR 13, pag. 247-249. ŠAŽB, f. SP, i. č. 176, k. 76. SZLUHA, Liptó vármegye, s. 598, 599.

²⁷ Do slovenčiny nemožno jednoslovne preložiť tento latinský termín. Hypocaustum označuje svetlicu vy-
kurovanú krbom alebo kachľovou pecou.

časť až po vstupnú bránu.²⁸ Zvyšné bližšie nepopísané priestory „novej i starej budovy kaštieľa“²⁹ získali barón František Majthényi (*1651 †1692), manžel Alžbety Pongráczovej, Žigmund Mérey, manžel Kataríny Pongráczovej a Michal Mednyánszky, manžel Žofie Pongráczovej. V spoločnom vlastníctve oboch strán ostala „vstupná brána so schodiskom v zadnejšej budove a väznica.“³⁰

Kaštieľ v rukách Jána st. Labsanszkého

František st. (VII.) Pongrácz s manželkou Annou Dessewffyovou sa snažili po smrti Štefana (V.) Pongrácza odkúpiť od svojich neterí a bývalej švagrinej všetky ich podiely na panstve Korlátka. Obaja však nemali dostatok hotovosti, aby im podľa Štefanovho testamentu vyplátili 36 000 uhorských zlatých. Vďaka tomu sa ale naskytla skvelá príležitosť pre Jána st. Labsanszkého (*1638 †1713), ktorý netrpel finančnou núdzou, a preto sa prostredníctvom pôžičiek manželom postupne dostal k držbe Korlátky, pričom tým rozšíril svoje dosiaľ nadobudnuté podiely na panstve Starý hrad. Tie vyženil vďaka svojim dvom manželstvám s členkami rodu Pongrácz. Preto práve Labsanszky v mene Františka st. (VII.) Pongrácza vyplatil pozostalej Štefanovej vdove a jej dcéram uvedenú sumu.³¹

Obrázok 4. Pôdorys kaštieľa v úrovni 3. NP – slohová analýza.
(Autori: Erika Hrašková, Miroslav Sura).

²⁸ SNA, f. Rod Apponyi – Jablonica (ďalej RAJ), i. č. 1, k. 1, folio 33.

²⁹ SNA, f. RAJ, i. č. 1, k. 1, folio 33.

³⁰ SNA, f. RAJ, i. č. 1, k. 1, folio 33. SZLUHA, Márton. Nyitra vármegye nemes családjai II. kötet L – ZS. Budapest, 2015, s. 82.

³¹ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 45, sorozat III, tomus 1, fasc. 9, no. 137; doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 35, no. 127. HECKENAST, Gusztáv. Ki kicsoda a Rákóczi-szabadságharcban? Budapest, 2005, s. 259. SZLUHA, Liptó vármegye, s. 598, 599.

Ján st. Labsanszky si svoje šance na získanie nového majetku poistil aj tým, že začal platiť v mene svojho svokra Františka st. (VII.) Pongrácza súdne spory s Uhorskou komorou. Tá chcela vlastníctvo po Štefanovi (V.) Pongráczovi zhabať ako odúmrt', keďže jeho dcéry nezískali od panovníka *prefectio iuris*. Ďalej Labsanszky za svokra vyplatil spolu 5 000 uhorských zlatých nevydatým Štefanovým dcéram pri príležitosti ich vydaja. Navyše poskytol aj ďalších 13 500 uhorských zlatých pre svokrovcov, aby mohli odkúpiť svoje založené časti panstva Korlátka. Keďže obaja manželia nemali žiadnu hotovosť, 19. júla 1682 na Starom hrade prenechali zaťovi na šesť rokov do zálohy za dovtedy poskytnuté pôžičky vo výške 54 500 uhorských zlatých všetky nimi založené časti panstva spolu s „*pustým kaštielom*“³² v Jablonici, ako aj majetok po Štefanovi (V.) Pongráczovi. Navyše Labsanszkému definitívne prenechali aj podiely, ktoré získal sobášom s ich dcérou.³³

V čase získania podielov na panstve Korlátka mal Ján st. Labsanszky za sebou pozoruhodnú kariéru, čo vysvetľuje aj jeho finančné zabezpečenie. Keďže ho nikdy nepovýšili medzi aristokraciu, patrí medzi úplne neznámych úspešných stúpecov Habsburgovcov. Narodil sa na Spiši v Nižných Lapšoch (dnes Łapsze Niżne v Poľsku) ešte zrejme ako neprivilegovaný muž, i keď vo svojom životopise napísal, že obaja rodičia boli šľachtici. Jeho a členov rodu do šľachtického stavu povýšil až 25. septembra 1650 vo Viedni cisár Ferdinand III. Keď mal deväť rokov, jeho otec zomrel a iba vďaka bratrancovi svojho otca cirkevnému hodnostárovi Joachimovi Luzenszkému mohol študovať na univerzite v Trnave.³⁴

Joachim Luzenszky významne posunul kariéru svojho zverenca, keď Ján st. Labsanszky v roku 1655 predčasne prerušil štúdium v Trnave. Na Joachimovo odporúčania ho totiž ostrihomský arcibiskup Juraj Lippay v rovnakom roku začlenil do sprievodu svojho synovca baróna Juraja Lippayho na gavalierskej ceste do talianskych štátov. Labsanszky tam strávil jeden rok a po návrate ostal členom dvora arcibiskupovho synovca, vďaka čomu dokončil štúdiá v Trnave s titulom bakalár. V rokoch 1660 – 1662 s podporou svojho pána vo Viedni na univerzite absolvoval štúdium ríšskeho práva. Následne na príhovor Luzenszkého a jágerského biskupa Tomáša Pálffyho Labsanszky začal praxovať v kancelárii krajinského sudcu Františka Nádasdyho, čo ho nakrátko posunulo na post koncipistu v Spišskej komore a následne v rokoch 1667 – 1670 pomocnej úradnej sily v kancelárii kráľovského personála Wolfganga Eszterházyho. Nakoniec Luzenszky vybavil pre svojho chránenca miesto sekretára u ostrihomského arcibiskupa Juraja Szelepchényiho, kde pôsobil minimálne od roku 1676 až do roku 1684.³⁵

³² MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 45, sorozat III, tomus 1, fasc. 9, no. 137.

³³ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 45, sorozat III, tomus 1, fasc. 9, no. 137.

³⁴ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 67, sorozat III, tomus 3, fasc. 27, no. 5; doboz 67, sorozat III, tomus 3, fasc. 28, no. 29; doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 35, no. 127. Na tomto mieste treba upozorniť, že síce bola publikovaná genealogická tabuľka rodu Labsanszky, ale tá pre obdobie 17. storočia obsahuje absolútne skreslené údaje, ktoré nevychádzajú z relevantných archívnych prameňov. SZLUHA, Márton. Szepes vármegye nemese családjai. Budapest, 2013, s. 193, 194.

³⁵ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 67, sorozat III, tomus 3, fasc. 28, no. 29; doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 30, no. 42, 46, 53; doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 35, no. 127. FALLENBÜCHL, Zoltán. Állami (királyi és császári) tisztségviselők a 17. századi Magyarországon. Budapest, 2002, s. 91. K významu rodu Lippayovcov pozri bližšie: FEDERMAYER, Frederik. Lippayovci zo Zomboru. Genealogický pohľad na vznik novej prohabsburskej aristokracie. In FEDERMAYER, Frederik (ed.). Magnátskej rody v našich dejinách 1526 – 1948. Martin, 2012, s. 29–77.

Významný kariérny postup Jána st. Labsanszského sa nakoniec prejavil aj v majetkovom vzostupe, keď sa v roku 1677 oženil s dcérou Daniela (II.) Pongrácza Júliou Pongráczovou (†1680). Tá bola vdovou po bratovi Joachima Luzenszského Samuelovi Luzenszskom. Vďaka tomuto sobášu mohol Labsanszky ako tútor manželkiných detí z prvého manželstva spravovať podiely na starom rodovom pongráczovskom panstve Starý hrad. Aby po predčasnej Júliinej smrti neprišiel o svoje vlastnícke pozície, v roku 1681 alebo v prvej polovici roku 1682 si zobral za manželku druhostupňovú neter svojej zosnulej ženy a dcéru Františka st. (VII.) Pongrácza Kláru Pongráczovú (†1720). Tá mu priniesla nielen podiely na Starom hrade, ale podobne ako jeho prvá žena aj na domíniu Korlátka.³⁶

V roku 1684 sa Ján st. Labsanszky vzdal funkcie sekretára ostrihorského arcibiskupa a prijal miesto prefekta panstiev Orava a Lietava v rukách dedičov rodu Thurzo. Vtedy už bolo povstanie Imricha Thökölyho pacifikované, a preto sa pustil nielen do opráv povstalcami vypáleného kaštieľa v Krasňanoch, ale aj „*zruinovaného kaštieľa*“ v Jablonici a „*zruinovanej rezidencie*“³⁷ v Trstíne a hradu Korlátka. V prípade kaštieľa v Jablonici bol jeho zlý stav výsledkom toho, že už dlhšiu dobu v ňom nikto nebýval. Labsanszky vo svojom životopise uviedol, že v prípade opráv „*šlo skôr o vybudovanie z časti od základu novej budovy*“.³⁸ Pre väčšiu bezpečnosť nechal celý objekt ohradiť múrom. Hodnotu svojich investícií do všetkých stavieb iba na panstve Korlátka určil na 5 000 zlatých. Aj napriek opravám Jablonice sa až do roku 1691, kedy odstúpil z funkcie prefekta panstiev Orava a Lietava, zdržiaval hlavne v Krasňanoch a iba čiastočne v Jablonici.³⁹

Zloženie postu prefekta súviselo s tým, že v rovnakom roku Ján st. Labsanszky prenechal podiely na panstve Starý hrad už svojmu plnoprávnemu nevlastnému synovi Alexandrovi Luzenszkému a vzápätí sa odsťahoval na panstvo Korlátka. Spolu s tým sa aj pôvodné rodové priezvisko Labsanszky zmenilo na Korlatköy de Labs a starší erb bol doplnený o hviezdu a polmesiac ako pripomenutie skutočnosti, že prostredníctvom Pongráczovcov patrí Labsanszky medzi potomkov vymretého rodu Korlatköy po ženskej línii. Leopold I. polepšenie erbu a modifikáciu rodového priezviska povolil 4. januára 1688, pričom ich odôvodnil vernosťou Habsburgovcom za posledného povstania Imricha Thökölyho.⁴⁰ Z písomných prameňov však vyplynulo, že Labsanszky aj naďalej používal svoje staré priezvisko a nové sa ujalo až u jeho deti a vnúcat.

Na panstve Korlátka si Ján st. Labsanszky za svoje hlavné sídlo zvolil opravený kaštieľ v Jablonici. Okrem neho sa občasne zdržiaval aj v Trstíne. Podobne ako pred rokmi aj teraz pokračoval so svojou druhou manželkou Klárou Pongráczovou v snahe zjednotiť čo najväčšiu časť domínia vo svojich rukách. Vďaka dostatku hotovosti za 15 665 zlatých získal do zálohu ďalšiu časť podielov od Pongráczovcov. Za najvýznamnejší úspech možno

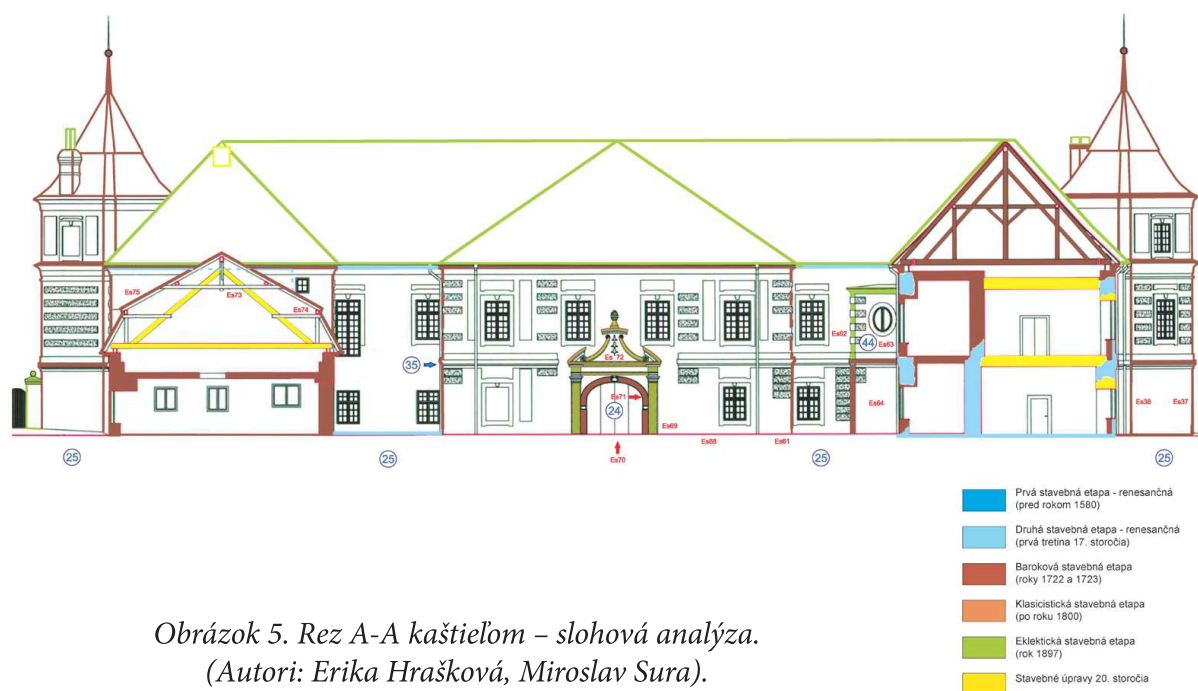
³⁶ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 46, sorozat III, tomus 1, fasc. 13, no. 180 B; doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 35, no. 127; doboz 69, sorozat III, tomus 3, fasc. 38, no. 36; doboz 77, sorozat III, tomus 5, fasc. AA, no. 2. SZLUHA, Liptó vármegye, s. 599.

³⁷ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 35, no. 127.

³⁸ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 35, no. 127.

³⁹ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 45, sorozat III, tomus 1, fasc. 10, no. 149; doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 30, no. 46, 50, 53; doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 31, no. 62; doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 35, no. 127.

⁴⁰ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 59, sorozat III, tomus 3, fasc. 21, no. 10. ŠAŽB, f. SP, i. č. 17, k. 2, no. 125.

Obrázok 5. Rez A-A kaštieľom – slohová analýza.
(Autori: Erika Hrašková, Miroslav Sura).

považovať získanie veľkej časti panstva s centrom v kaštieli v Lieskovom od skalických jezuitov 29. septembra 1697 za 24 000 zlatých.⁴¹

Potom ako v roku 1703 vypuklo posledné stavovské povstanie Františka II. Rákócziho, utiahol sa Ján st. Labsanszky pre svoju bezpečnosť na hrad Korlátka. Prvý raz vo svojom živote porušil zásadu vernosti Habsburgovcom a stal sa členom kniežacej Dvorskej rady a v závere roku 1703 hostil na hrade kniežaťa Rákócziho a Mikuláša Bercsényiho, Akonáhle na jar 1704 cisárske vojská vytlačili povstalcov zo západnej časti Uhorska, odišiel Labsanszky do Trnavy, kde 9. mája 1704 zložil prisahu vernosti Leopoldovi I. do rúk poľného podmaršála Adama Kollonicsa. Následne 14. mája v Skalici predložil potvrdenie barónovi a generálstrážmajstrovi Jurajovi Adamovi Říčanovi, na základe čoho Říčan 19. mája v Skalici vydal ochrannú listinu, aby cisárske vojská neplienili na panstve Korlátka.⁴²

Napriek vydannej ochrane pre Jána st. Labsanszkého došlo k poškodeniu jeho majetkov. Príčina tkvela vo vývoji vojenských operácií, kedy cisárske vojsko pod velením Říčana v bitke pri Smoleniciach 28. mája 1704 porazil Mikuláš Bercsényi. Potom povstalecké vojská vyplienili všetky dediny panstva, pričom kaštieľ v Jablonici rozkradli a vypálili. Labsanszky sa v čase rabovania zdržiaval na hrade Korlátka. Opäť prestúpil na stranu povstalcov a znovu pôsobil ako člen kniežacej Dvorskej rady. V roku 1705 sa stal aj senátorom a v roku 1706 direktorom senátnej kancelárie. Podľa neskoršieho vypočúvania

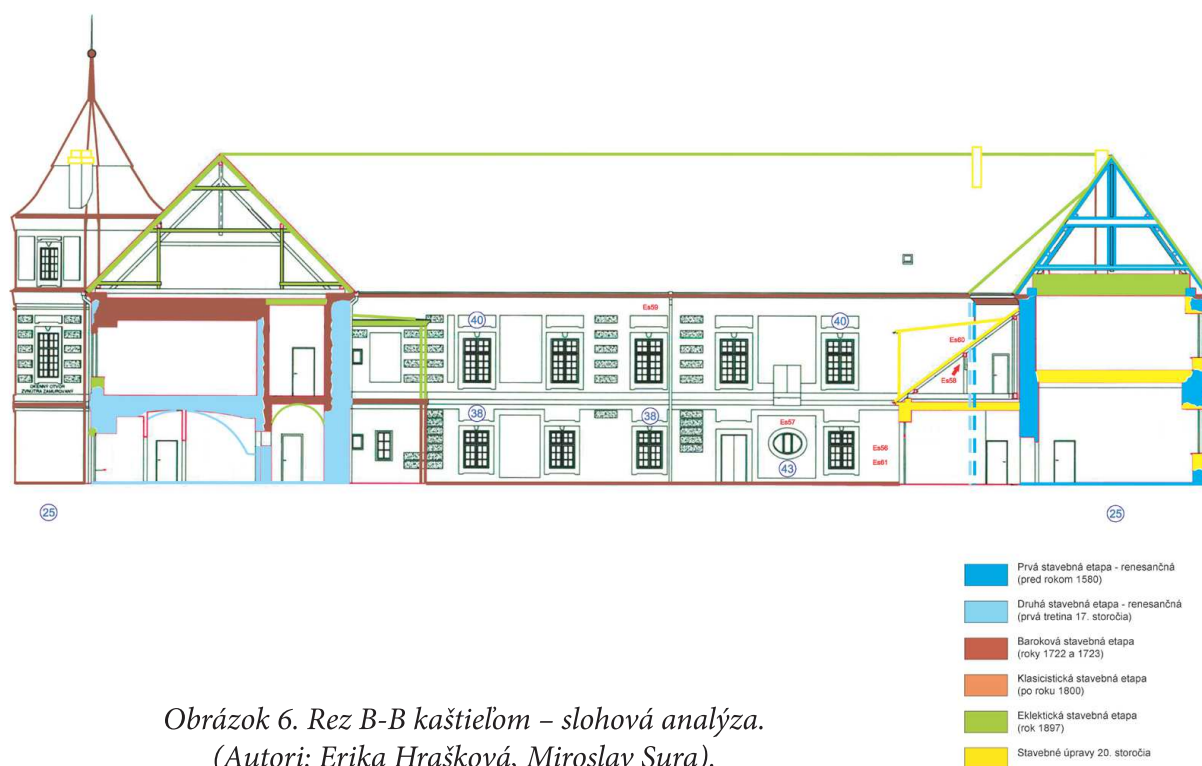
⁴¹ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 46, sorozat III, tomus 1, fasc. 12, no. 171, 172; doboz 46, sorozat III, tomus 1, fasc. 14, no. 197; doboz 46, sorozat III, tomus 1, fasc. 15, no. 223, 228; doboz 46, sorozat III, tomus 1, fasc. 16, no. 238; doboz 47, sorozat III, tomus 1, fasc. 17, no. 172, 282; doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 31, no. 73, 76; doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 32, no. 84, 93; doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 35, no. 127.

⁴² MNL – OL, f. MKL, LR 28, pag. 244-250. MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 66, sorozat III, tomus 3, fasc. 22, no. 17; doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 33, no. 108, 111. KÓNYA, Peter. Za Boha, vlast' a slobodu! Pohnuté osudy kuruckého generála Juraja Ottlyka. Prešov, 2009, s. 153.

z 8. júna 1767 v objekte vypukol požiar potom, ako sa v ňom pred povstalcami bránili vojská na čele s Říčanom. Vtedy zhořela nielen šindľová strecha, ale aj krov.⁴³

V prvej polovici roku 1707 sa pravdepodobne začali šíriť správy o zrade Jána st. Labsanszského. Inak si možno len ťažko vysvetliť, že 19. júla 1707 povstalecké vojsko pod velením Alexandra Ocskayho obľahlo Korlátka a z hradu vyvliekli Labsanszského a jeho syna Ladislava Korlátköyho (†1754/55). Potom Labsanszského zaviedli do tábora Antona Eszterházyho v Sokolníkoch (dnes miestna časť obce Podhorany), kde ho mali mučiť. Pre vysoký vek 69 rokov Eszterházy poslal Labsanszského do väzenia na Starom hrade, kde zostal až dovtedy, keď cisársky poľný maršal barón Ladislav Ebergényi neobsadil Starý hrad a 28. decembra 1708 nedohodol jeho prepustenie. Podľa neskoršej Labsanszského nedatovanej sťažnosti na snem, zrejme z roku 1712, mu zamedzili akýkoľvek kontakt so synom a prinútili Korlátköyho, aby sa v roku 1708 zasnúbil a 3. februára 1709 aj oženil s dcérou povstaleckého brigádneho generála Juraja Ottlika Julianou Ottlikovou (*1690 †1774).⁴⁴

Po prepustení z povstaleckého väzenia sa Ján st. Labsanszky znovu vrátil na hrad Korlátka, kde sa zdržiaval nielen v roku 1709, ale aj 1712. Do Jablonice sa totiž nemohol vrátiť pre jej stav po vypálení. Povstalecký tábor v roku 1709 opustil aj Ladislav Korlátköy a 20. októbra 1709 v Trenčíne prisahal pred generálstrážmajstrom Karolom Halbruckom vernosť cisárovi Jozefovi I. O dva mesiace neskôr si nechal 16. decembra 1709 od panovníka priamo vo Viedni potvrdiť svoju vernosť a oddanosť Habsburgovcom aj Ján st. Labsanszky.

Obrázok 6. Rez B-B kaštieľom – slohová analýza.
 (Autori: Erika Hrašková, Miroslav Sura).

⁴³ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 59, sorozat III, tomus 2, fasc. 25, no. 98; doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 35, no. 170. HECKENAST, Ki kicsoda, s. 259. KÓNYA, Za Boha, vlast, s. 155.

⁴⁴ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 61, sorozat III, tomus 2, fasc. 38, no. 74; doboz 66, sorozat III, tomus 3, fasc. 22, no. 17; doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 35, no. 170; doboz 77, sorozat III, tomus 5, fasc. AA, no. 2. SNA, f. RAJ, i. č. 2, fasc. 1, k. 1, no. 3. KÓNYA, Za Boha a vlast, s. 228. SZLUHA, Szepes vármegye, s. 194.

Otec so synom v čase končiaceho povstania bývali v rokoch 1710 a 1711 spoločne na hrade Korlátka, keďže najprv museli nechať núdzovo opraviť svoje sídla na panstve.⁴⁵

Svoju poslednú vôľu Ján st. Labsanszky nadiktoval 16. februára 1710 v Bratislave. Ako presvedčený rímsky katolík vo svojom testamente myslel na odkazy pre cirkevné inštitúcie. Jeho manželka Klára Pongráczová a syn Ladislav Korlátköy mali dohliadnuť na opravu veže kostola v Jablonici, poškodenej za povstania Františka II. Rákócziho a zabezpečenie dokončenia vnútorného zariadenia toho istého chrámu, ale aj ním založenej kaplnky Panny Márie vo františkánskom kláštore sv. Kataríny Alexandrijskej v chotári Dechtíc. Na vybudovanie loretánskej kaplnky vo františkánskom kláštore v Bratislave poručil 100 zlatých. Františkánsky rád sa tešil veľkej Jánovej úcte, pretože kláštore sv. Kataríny Alexandrijskej odkázal 100 zlatých na 200 omší za spásu jeho duše, kláštrom v Hlohovci a Trnave zanechal po 50 zlatých na 100 zádušných omší.⁴⁶

Telo Jána st. Labsanszkého mali pochovať do ním založenej rodovej krypty v kostole kláštora sv. Kataríny Alexandrijskej, keďže na výstavbu tamojšieho chrámu finančne prispel. Na pohrebné výdavky odkázal 200 zlatých. Čo sa týkalo panstva Korlátka, odkázal ho svojej manželke Kláre Pongráczovej, keďže sa aj ona vždy podieľala na vykupovaní založených častí domínia. Až po Klárinej smrti sa jeho univerzálnym dedičom stane syn Ladislav Korlátköy. Labsanszkého úradníkom a služobníkom sa mal vyplatiť nielen celoročný plat v danom roku, kedy zomrie, ale navyše nariadil, aby sa im refundoval ešte nasledujúci polrok. Ďalšia hotovosť vo výške 100 zlatých sa mala použiť na zaopatrenie tých šľachticov, ktorí počas posledného stavovského povstania schudobneli. Aby bývalí dediční alebo záložní majitelia podielov na panstve Korlátka nespochybnili dedičské nároky Labsanszkého ženy a syna, nechal testament potvrdiť 12. apríla 1710 priamo u cisára Jozefa I.⁴⁷

Po podpísaní Satmárskeho mieru v roku 1711 ešte Ladislav Korlátköy v rokoch 1712 – 1714 ako svoju hlavnú rezidenciu prechodne využíval v povstaní zrejme zásadne nepoškodený menší kaštieľ v Lieskovom. Svedčia o tom záznamy o narodení jeho dvoch detí v rokoch 1713 a 1714 v spomínanom kaštieli. Podľa neskoršieho vypočúvania z 8. júna 1767 bolo zrejmé, že po vypálení kaštieľa v Jablonici zanikol krov a objekt sa začal postupne meniť na ruinu a horné podlažia prišli o svoje stropy. V obývateľnom stave zostalo len niekoľko svetlíc na prízemí ako vrátnikova svetlica, náročná provizorova izba a záhradníkova svetlica. Preto obdobie po skončení povstania využil Ladislav na zatiaľ základné opravy kaštieľa v Jablonici, aby sa stala obývateľnou, pretože od roku 1714 až do svojej smrti už býval v Jablonici s menšou prestávkou počas jej barokovej prestavby.⁴⁸

Začiatkom roku 1713 zomrel Ján st. Labsanszky a panstvo automaticky prešlo do rúk jeho pozostalej vdovy Kláry Pongráczovej. Ich syn Ladislav Korlátköy napriek tomu nečakal, až kým po smrti matky osobne prevezme dedičstvo, aby ho začal zveľaďovať. Pokračoval v snahe otca získať do zálohu ďalšie podiely na domíniu od ostatných spoluvlastníkov. 26. augusta 1715 od Lazara Apponyiho nadobudol za 12 500 zlatých kaštieľ

⁴⁵ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 47, sorozat III, tomus 1, fasc. 21, no. 344, 346, 348; doboz 47, sorozat III, tomus 1, fasc. 22, no. 361; doboz 66, sorozat III, tomus 3, fasc. 22, no. 17. SNA, f. RAJ, i. č. 9, fasc. 3, k. 3, no. 203.

⁴⁶ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 34, no. 127.

⁴⁷ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 34, no. 127.

⁴⁸ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 59, sorozat III, tomus 2, fasc. 25, no. 98. SNA, f. RAJ, i. č. 9, fasc. 3, k. 3, no. 203.

v Cerovom spolu s príslušnými majetkami. 15. mája 1719 za 26 899 rýnskych zlatých prevzal podiely od Evy Bokrosovej.⁴⁹

Obrázok 7. Pohľad na západnú fasádu vstupného rizalitu s portálom. (Autor: Erika Hrašková).

Kaštieľ v rukách Ladislava Korlátköyho a baroková prestavba

Ladislav Korlátköy sa jediným dedičom stal zrejme v roku 1720, pretože 11. marca 1720 pravdepodobne vo svojom vdovskom sídle v kaštieli v Lieskove nadiktovala testament jeho matka Klára Pongráczová. Želala si, aby jej telo pochovali do rodovej krypty kostola sv. Kataríny Alexandrijskej. V zmysle závetu svojho nebohého manžela vyhlásila Ladislava za jediného dediča. Za spásu jej duše mali františkáni z kláštora sv. Kataríny Alexandrijskej odslúžiť za 100 zlatých 200 omší. Po 50 zlatých odkázala františkánom z Trnavy, Bratislavy a Hlohovca; kapucínom v Pezinku; karmelitánom v Skalici a jezuitom v Skalici, aby za ňu celebroidali po 100 zádušných omší. Nakoniec si priała, aby jej syn rozdelil 50 zlatých medzi chudobných na panstve.⁵⁰

Až keď sa Ladislav Korlátköy stal jediným vlastníkom už takmer zjednoteného panstva Korlátka, rozhodol sa náležite barokovo prestavať svoje hlavné sídlo v Jablonici. Počas úprav sa podľa písomných prameňov zdržiaval na hrade Korlátka a pravdepodobne aj v kaštieli v Lieskovom. V prípade štýlovej obnovy Jablonice sa zachovalo aj meno autora renovácie Franza Partenhaußera, zmluva o vytvorení stavby a aj následné sťažnosti na ním nedokončené práce. Partenhaußer pritom patril k prominentným majstrom, pretože na výstavbu kaplnky sv. Jána Almužníka v Bratislave si ho objednal ostrihomský arcibiskup Imrich Eszterházy. V uhorskom prostredí ide vzhľadom na postavenie Ladislava ako netitulovaného šľachtica o veľmi zriedkavo zachované dokumenty. Pri objednávkach

⁴⁹ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 48, sorozat III, tomus 1, fasc. 24, no. 407; doboz 58, sorozat III, tomus 2, fasc. 14, no. 44.

⁵⁰ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 69, sorozat III, tomus 3, fasc. 38, no. 36.

zo strany barónov a grófov sa už mená autorov barokových návrhov rekonštrukcií ich sídiel zachovali v podstatne širšej miere.⁵¹

Zmluva „na z časti prestavbu kaštieľa a z časti výstavbu nových objektov“⁵² medzi Ladislavom Korlátköym a bratislavským murárskym majstrom Franzom Partenhaußerom bola uzavretá 16. apríla 1722 priamo v Jablonici. Partenhaußer už pred podpisom kontraktu zhotovil niekoľko nákresov označených písmenami, avšak v danom archívnom fonde sa z nich zachoval iba jeden.⁵³ Podľa nákresu písmeno H sa zaviazal, že na troch stranách vybuduje múry od základov úplne odznova do výšky dvoch podlaží. Na spodnom podlaží vytvorí jednu svetlicu so „*sklepom*“ a miestom na vykurovanie a priestor v blízkosti vstupnej brány od strany nádvorja zaopatrí klenbou. Ďalej spraví čiastočne zaklenuté schodisko a „*sklep*“, kam sa umiestni väzenie. Zároveň všetko menované omietne a zaopatrí podlahami. V prípade prvého poschodia budú podlahy z kamenných štvorcových platní a na stropoch rovnakého podlažia pribudnú štukatúry a v strešnom priestore stropy prvého poschodia prekryje tehliami proti požiaru.⁵⁴

Franz Partenhaußer vybuduje podľa nákresu písmeno I na prízemí nový „*sklep*“ v chodbe od pivničky až po kuchyňu a podľa písmena M v ňom urobí jedno úplne nové okno. Na základe nákresu písmeno G spraví na prízemí „*drábsku svetlicu*“ s dvomi oknami spolu s miestom na vykurovanie a jednou priečkou ju oddelí od chodby a podľa litery N ju vybieli a zaopatrí podlahou. Podľa nákresu písmeno C zaklenie prejazd do nádvorja za vonkajšou vstupnou bránou, do ktorej vloží kamenársky opracovaný portál. V prejazde do nádvorja v strede vykope kanál na odvod dažďovej vody, zvyšok vysype štrkom a následne všetko vydláždi kameňom. Na základe nákresu písmeno D staré schodisko prestavia na svetlicu na spôsob „*drábskej svetlice*“, pričom na pláne červenou farbou vyznačený múr potiahne od základov až po strechu. Spolu s tým sa vytvorí aj miesto na vykurovanie a múr brány podľa písmena O. V tej istej svetlici na základe nákresu písmeno C urobí tri nové okná spolu s pekárskou pecou a pecou na vykurovanie miestnosti.⁵⁵

Na prízemí ďalej Franz Partenhaußer podľa nákresu písmeno F v kuchyni vybuduje nový komín, ale tak, aby sa nedymilo z pekárskej pece. Zároveň obmuruje všetky staré časti v kuchyni a na základe nákresov písmeno F a K tu vytvorí dve nové okná a nový vstup. Podľa nákresu písmeno A postaví tiež v kuchyni pekársku pec so samostatným odvodom a komínom. Na základe nákresu písmena L nad dverami pivničky spraví okno vo forme komína. Podľa rovnakého písmena do stien a klenieb svetlíc číslo 1 až 6 na poschodí vloží železné tiahla, aby nedochádzalo k ich praskaniu. V nasledujúcich svetliciach číslo 7 až 13 urobí úplne nanovo okná a dvere, ako aj podesty pod nové kachľové pece a kvôli tomu aj tri nové komíny. Chodbu na poschodí celú zaklenie a vloží aj šesť deliacich priečok s dverami. Od strany dvora na poschodí ako aj na prízemí vzniknú nové múry s novými oknami

⁵¹ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 48, sorozat III, tomus 1, fasc. 24, no. 396; doboz 49, sorozat III, tomus 1, fasc. 26, no. 450. MNL – OL, f. Motesiczky család levéltára, lajstromozatlan iratok (P 1934) (ďalej MCsLLaI), doboz 10, tétel 27, no. 204. Bližšie k osobnosti Franza Partenhaußera pozri: MALÍKOVÁ, Mária. Juraj Rafael Donner a Bratislava. Bratislava, 1993, s. 26, 27. PETROVÁ-PLESKOTOVÁ, Anna. Bratislavskí výtvarní umelci a umeleckí remeselníci 18. storočia. In ARS, 1972 – 1974, roč. 6-8, č. 1-6, s. 295.

⁵² MNL – OL, f. MCsLLaI, doboz 10, tétel 27, no. 204.

⁵³ MNL – OL, f. Motesiczky család (T 108), no. 6. Nákres fasády však nie je označený žiadnym písmenom a vznikol zrejme až v súvislosti s druhou zmluvou na výstavbu veží.

⁵⁴ MNL – OL, f. MCsLLaI, doboz 10, tétel 27, no. 204.

⁵⁵ MNL – OL, f. MCsLLaI, doboz 10, tétel 27, no. 204.

na prízemí aj poschodí. V chodbe umiestni nový „*taliansky krb*,“ kde v múre na strane tohto krbu prerazí do existujúcej steny okrúhle okno smerom do nádvorja.⁵⁶

Na základe nákresu písmeno G Franz Partenhaußer vybuduje od základov až po strechu múr, schodisko na strane od cesty zaklenie a celé ho potiahne až do krovu a spolu s tým postaví na prízemí aj poschodí záchody spolu s odpadovými šachtami. Aby kvôli tomu nezavlhli základy, zaopatrí ich stenou. Okrem menovaných nových častí aj zvyšok kaštiľa zaklenie, omietne, obiele a urobí podlahy. V starej časti rezidencie opraví praskliny a iné chyby a obmuruje ich, aby to zodpovedalo celkovému výzoru. Existujúce kamenné okenné ostenia zastabilizuje proti vypadnutiu. Na poschodí budú mať svetlice doskové stropy, aby sa na ne mohli zospodu prichytiť štukatúry. Ladislav Korlátköy poskytne murárskemu majstrovi potrebný materiál ako napríklad piesok, vápno, kamene a drevo. Ako odmenu Partenhaußer získa 840 zlatých, centnár masla a 15 bratislavských meríc pšenice, z čoho vyplatí svojich pomocníkov. Ak by sa do troch rokov objavili nejaké škody, musel by to všetko opraviť za vlastné peniaze.⁵⁷

Na základe uzavretej zmluvy Franz Partenhaußer svoju prácu vykonával od 23. apríla do 20. novembra 1722, pričom mu bolo vyplatených o sto zlatých menej, teda 740 zlatých. Tieto peniaze však murársky majster vyplatil svojmu palierovi Jánovi, z čoho aj na základe neskoršej sťažnosti vyplývalo, že Partenhaußer sa len občas ukazoval na stavbe. V rovnakom roku ďalších 181 zlatých dostal aj ďalší palier Gašpar. Okrem vyplatenia Partenhaußerových palierov sa z 29. novembra 1722 zachoval aj sumár výdavkov sklenárskeho majstra Juraja Prochazku, ktorý pre kaštieľ vyrobil 29 okien za 175 uhorských

Obrázok 8. Barokové neskôr zamurované okno v južnom trakte 2. NP. (Autor: Erika Hrašková).

⁵⁶ MNL – OL, f. MCsLLaI, doboz 10, tétel 27, no. 204.

⁵⁷ MNL – OL, f. MCsLLaI, doboz 10, tétel 27, no. 204.

zlatých a 16 denárov a plus ešte ďalších osem okien v troch miestnostiach za 27 uhorských zlatých a 54 denárov.⁵⁸

Po dokončení prvej časti prác 20. novembra 1722 sa v kaštieli podpísala medzi stavebníkom a staviteľom ďalšia dohoda o vybudovaní dvoch trojpodlažných bášť na nárožiach hlavnej uličnej fasády. Za prácu mal Franz Partenhaußer dostať 250 zlatých, z ktorých zaplatí paliera, tovarišov i výrobcu malty. Ak by sa neskôr objavili škody, musel by to Ladislavovi Korlátköymu zaplatiť. Partenhaußer sa v zmluve zaviazal, že ako náhle príde budúca jar, pustí sa do roboty, aby to všetko do konca roka dohotovil. Obe bašty sa postaví od základu nové, pričom základy budú také hlboké, ako sa ukáže potreba, a zaopatria železnými kliešťami. Na prízemí sa bašty zaklenú, na prvom poschodí a zároveň prostrednom podlaží vznikne „*štukatúra vo forme klenby*.“ Dlážky na prízemí a druhom poschodí majú byť z kameňa alebo tehly.⁵⁹

Práce na výstavbe oboch bášť Franz Partenhaußer znovu nevedol osobne, ale ich delegoval na svojho paliera Tomáša Horaka. Ten za svoje práce od svojho nadriadeného murárskeho majstra prevzal 9. novembra 1723 v Jablonici odmenu vo výške 169 uhorských zlatých. Okrem uvedenej sumy Horak dostal v rovnaký deň aj ďalších 34 uhorských zlatých a 50 denárov. Za tieto peniaze mal Horák ešte v najbližšom čase prebudovať komín v kuchyni, vložiť mreže do okien a dokončiť ďalšie menšie práce.⁶⁰

Z neskoršieho vypočúvania z 8. júna 1767 sa dali odvodiť aj ďalšie informácie o priebehu výstavby kaštiela. Na prácach sa zúčastnili aj bežní murári z dedín panstva ako Michal Mikó, Ján Vodička, Martin Vodička a Juraj Lovász. Nádvorie kaštiela ako aj okolitý terén boli pôvodne nižšie, čo spôsobovalo, že často medzi múrmi stála voda. Z uvedeného dôvodu nechal Ladislav Korlátköy navýšiť terén a zahádzať priekopu okolo objektu. Celý proces vysušania a zvyšovania terénu však trval takmer 30 rokov. Zakladanie nových múrov do mokrého podlažia spôsobovalo veľa roboty pri budovaní základov.⁶¹

Pravdepodobne neprítomnosť Franza Partenhaußera na stavbe kaštiela nakoniec aj asi spôsobila, že nie všetko sa podľa nákresov a dohody dokončilo. V objekte sa však navyše objavili aj niektoré statické poruchy, ktoré však súviseli aj s už spomínanou polohou stavby v blízkosti rieky. Ladislav Korlátköy sa svoju nespokojnosť rozhodol riešiť pred magistrátom mesta Bratislava, kde 13. mája 1724 podal sťažnosť na tunajšieho mešťana Franza Partenhaußera. Podľa stavebníkových slov, sa už počas predošlej zimy časť omietok na dolnom podlaží narušila a časť z nej popadala. V svetlici vedľa bašty zle adaptoval kachľovú pec a na podlahy použil poškodené dubové drevo. Kuchynský komín nepostavil podľa plánu, mal zlý ťah dymu, čo spôsobilo, že sa miestnosť zapĺňala dymom a musel sa následne zbúrať a nanovo postaviť. Za prebudovanie komína musel Korlátköy zaplatiť diéty murárom z vlastných peňazí, pričom Partenhaußer nevyplatil robotníkov ani za pekársku pec.⁶²

Ďalej Ladislav Korlátköy spomenul, že Franz Partenhaußer nedokončil ani okno nad ústím pivničky a „*taliansky komín*“, úplne chýbalo päť dverí a základy pre budúce kachľové pece. Steny a klenby sa takmer všade lámali a praskali. V budove postavenej od základu podľa nákresu písmena P murársky majster nezrealizoval podlahy, omietky, schodisko,

⁵⁸ MNL – OL, f. MCsLLaI, doboz 10, tétel 27, no. 204, 205, 208.

⁵⁹ MNL – OL, f. MCsLLaI, doboz 10, tétel 27, no. 204.

⁶⁰ MNL – OL, f. MCsLLaI, doboz 10, tétel 27, no. 208.

⁶¹ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 59, sorozat III, tomus 2, fasc. 25, no. 98.

⁶² MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 66, sorozat III, tomus 3, fasc. 23, no. 40.

okná a dvere. Korlátköy požadoval, aby sa Partenhaußerove steny, ktoré sa museli zbúrať a následne postaviť, ocenili a vyplátili. Všetky vykláňajúce sa steny, staré aj nové defekty a praskliny spolu s vonkajšími a vnútornými omietkami v celom krídle, ktoré sa podľa zmluvy staviteľ zaviazal urobiť, mal Partenhaußer na vlastné náklady napraviť. Stavebník požadoval v sále so schodiskom vyrovnať kamennú dlažbu. V dvoch baštách napriek uzavretému kontraktu vôbec nevznikli štuky na prvom poschodí, vonkajšie a vnútorné omietky a podlahy na druhom poschodí. Korlátköymu sa nepáčili ani zbytočne dlhé pobyty murárskeho majstra v Bratislave, ktoré musel aj zafinancovať.⁶³

Aby mohol Ladislav Korlátköy lepšie dokumentovať výšku spôsobených škôd, 16. júla 1724 v Jablonici predstavitelia Nitrianskej stolice v prítomnosti murárskych majstrov Jakuba Dobisa, Michala Pavlovca a Mathissa Wolfa zo Skalice a Trnavy urobili obhliadku kaštieľa. Prítomní stanovili, že na dokončenie a opravy rezidencie bude treba ešte 88 uhorských zlatých a 75 denárov. Do uvedenej sumy zahrnuli viaceré položky ako napríklad vybudovanie nového komína v kuchyni a jeho vytiahnutie až nad strechu za 12 uhorských zlatých, dorobenie točitého schodiska v svetlici za päť uhorských zlatých, vytvorenie okna nad dverami do pivničky pre lepší vetranie za jeden uhorský zlatý a 50 denárov a okna na chodbe prvého poschodia smerom do záhrady za dva uhorské zlaté. Ďalej by dvojice dverí v rovnakej chodbe stáli štyri uhorské zlaté a dokončenie „*talian-skeho komína*“, dvoch ohnísk pod kúrenisko ako aj príslušného komína osem uhorských zlatých. Vyčistenie a opracovanie nového múru od bašty v svetlici obrátenej k potoku by vyšlo na tri uhorské zlaté a nároží v baštách na 12 uhorských zlatých. Rovnaká suma by sa použila na vylomenie praskajúcej chodbovej steny, jej následne postavenie s oknom a položenie dlažby. Miestnosti pod strechou v baštách by sa vydláždili a osadili dverami za štyri uhorské zlaté.⁶⁴

Architektonicko-historický výskum potvrdil, že v rokoch 1722 – 1723 došlo k zásadnej tretej barokovej stavebnej etape a v rozsahu ako sa v zmluvách medzi Franzom Partenhaußerom a Ladislavom Korlátköym určilo. Realizované úpravy znamenali povýšenie uzavretej renesančnej dispozície na reprezentačný typ barokovej rezidencie s otvoreným dvorom, studňou a predstavaným portikom. Monumentalitu zabezpečili aj dve štvorcové trojpodlažné veže diagonálne pristavané k východnému hlavnému krídlu kaštieľa na jeho severo- a juhovýchodnom nároží. Výška a tvar striech krídiel sa prispôbil tvaru časti staršieho renesančného krovu. (Obr. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9) Na nárožných vežiach sa podľa náčrtu hlavnej cestnej fasády z 18. storočia uplatnila cibulová krovová konštrukcia.⁶⁵

Baroková prestavba sa sústredila aj na zlepšenie komunikačného prepojenia miestností, ktoré boli dovtedy vzájomne priechodné a jedine v časti východného krídla sa nachádzala chodba. Tento problém vyriešilo postavenie tehlového stredného predsunutého rizalitu na západnej fasáde východného krídla, kam vložili reprezentatívne trojramenné

⁶³ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 66, sorozat III, tomus 3, fasc. 23, no. 40.

⁶⁴ MNL – OL, f. MCsLLaI, doboz 10, tétel 27, no. 213.

⁶⁵ Peter Hudák uvažoval v prípade barokovej stavebnej etapy, že trvala až do polovice 18. storočia. HUDÁK, Jablonica kaštieľ, s. 112. Dodatočný archívny výskum však jednoznačne preukázal, že baroková prestavba prebehla v rokoch 1722 – 1723. Na základe porovnania výsledkov architektonicko-historického výskumu Eriky Hraškovskej a Miroslava Suru a textu zmlúv s Franzom Partenhaußerom bolo evidentné, že sa realizovalo to, k čomu sa murársky majster zaviazal s výnimkou menších nedokončených detailov. Po roku 1723 podľa prameňov prebiehali ďalšie stavebné práce, ale tie sa už netýkali zmeny stavebnej hmoty samotného kaštieľa, ale hospodárskych budov a stavieb v parku.

schodisko. Z neho sa následne vchádzalo do spojovacích chodieb jednotlivých krídiel kaštiela zo strany nádvorja.

Nové miestnosti prízemja ukončili klenbami s nízkymi segmentovými oblúkmi a lunetami medziklenbových pásov a ich variantom s uplatnením päťbokých lunet. Tento typ klenutia sa uplatnil na prízemí aj pri prestavbe starších renesančných klenieb. Súčasťou zmien na prízemí bolo aj vytvorenie spojovacej chodby východného krídla s hrebienkovou krížovou klenbou so stlačeným oblúkom klenutia. Identická klenba sa uplatnila aj v novej spojovacej chodbe južného krídla zo strany dvora. Nárožné veže skutočne získali hrebienkovú klenbu s krížením a sprístupnili ich zo susedných priestorov prízemja.

Dispozičné členenie prvého poschodia na dva trakty rovnako súviselo od napojenia jednotlivých miestností zo spojovacej chodby po celom obvode dispozície s prepojením na reprezentačné schodisko. Vo všetkých priestoroch sa uplatnili z priečnych hrád a spodného plošného debnenia vytvorené stropy s pridaným rákosovým obkladom. Ten umožnil zrealizovať štukovú omietku, ktorú po obvode ohraničila štuková rímša s fabiónovým prechodom do stien. Ďalšie rozsiahle úpravy na poschodí súviseli s novým vykurovaním reprezentačných miestností z chodby, aby sa nerušili majitelia kaštiela. Nález prieduchu na poschodí pod parapetnou doskou okna potvrdil, že v objekte fungovalo aj teplovzdušné kúrenie, smerujúce z prízemja. Takýto spôsob vykurovania by potvrdzovali aj spomínané sťažnosti na zle urobený odvod z komína z kuchyne na prízemí.

Plochy vonkajších fasád kaštiela pokryla dvojfarebná vápenná omietka s prevažujúcim bielym náterom s čiernym kordónovým a korunným pásom. Do jednotlivých okenných otvorov poschodia vložili kamenné ostenia pravouhlého variantu po obvode s lemujúcou páskou s predsunutým tvarovaným spodným parapetom a doplnené ušami. Na hlavnej východnej fasáde východného krídla sa zachoval aj fragment dvojdielneho okna. V úrovni prízemja sa nenašli žiadne kamenné ostenia okien, ale tie sa tu podľa nákresu určite nachádzali v podobe jednoduchých pravouhlých tvarov. Toto tvrdenie vychádza zo skutočnosti, že kamenné ostenia poschodia majú identický tvar s dodnes zachovanými okennými ostienami. Nákras rovnako zaznačil aj dve dvojdielne okná na poschodí v dvoch bezprostredne susediacich osiach stredového vstupného portálu na prízemí.

Výskum síce podložil čiernu farebnosť kordónového a korunného pásu, ale už nie kamenných ostení. Z nákresu fasády však vyplývalo, že plánovaná farebnosť pásov a okenných ostení mala skôr sivý odtieň. V dôsledku neskorších úprav sa nepotvrdila ani na nákrese zachytená náročná bosáž veží rovnakej sivej farebnosti. Dôležitý akcent hlavnej východnej

*Obrázok 9. Nákras barokovej hlavnej uličnej východnej fasády kaštiela z 18. storočia.
(Zdroj: HU-MNL-OL-T 108-6).*

fasáde východného krídla dodával dodnes nezachovaný stredový vstupný kamenný portál s dvomi bočnými pilastrami s vlysom v supraporte a rozoklaným frontónom. Stredovú časť rozoklaného frontónu niesli štukové volúty, pričom priestor medzi nimi vyplnilo pole s bližšie neurčitelnou výzdobou. Portál sa výrazne podobal na zachovaný vstupný portál na dvorovej strane, ktorý však v eklekctickej stavebnej fáze výrazne upravili. Celkovú farebnosť kaštieľa výrazným spôsobom akcentovala červená farebnosť strešnej krytiny, pričom mohlo ísť buď o škridlu alebo zafarbený šindel (Obr. 8, 9).

Po dokončení kaštieľa sa Ladislav Korlátköy pustil do ďalšej etapy prác. K nim sa síce nezachovali konkrétne zmluvy, ale informovali o nich vypočúvania z 23. augusta 1759 a 8. júna 1767. Podľa nich vznikli vedľa kaštieľa nové stajne a asi okolo roku 1744 murársky majster Martin Pasarovics z Jablonice vybudoval dom záhradníka a skleník. Okolitá záhrada bola pôvodne nižšia a neustále zaplavovaná Myjavou. Preto takmer tridsať rokov trvalo, kým ju nechal Ladislav navýšiť až o dve siah, aby sa dala vôbec využívať.⁶⁶

Na rozdiel od otca sa Ladislavovi Korlátköymu nepodarilo dosiahnuť nejakú dôležitú úradnícku funkciu, okrem skôr titulárneho postu uhorského kráľovského radcu. Ten vykonával od svojho menovania od 20. februára, respektíve 20. marca 1725, až do svojej smrti. Z hľadiska jeho budúcich dedičov a ich nárokov sa však dôležitým dátumom stal 17. september 1736, kedy mu grófka Eleonóra Strattmann za 20 000 rýnskych zlatých predala všetky svoje dedičné podiely na panstve Korlátku. Vďaka tomu získal Ladislav do dedičnej držby všetky majetky, ktoré prostredníctvom záloh získal od Evy Bokrosovej, ktorá to vlastnila tiež len ako záloh od Strattmannovej. Zároveň tým došlo aj k potvrdeniu dedičných práv na záložné majetky, ktoré získal ešte jeho otec Ján st. Labsanszky od skalických jezuitov, čo tiež patrilo k dedičným ale založeným majetkom Eleonórinho nebohého manžela grófa Adama Batthyána.⁶⁷

Po smrti Ladislava Korlátköyho niekedy v roku 1754 alebo 1755 sa dedičkou všetkých majetkov stala jeho manželka Juliana Ottliková, ktorá 15. februára 1755 rozhodla o rozdelení majetkov medzi dcéry a ich ženíchov. Jablonica ostala Julianinou hlavnou rezidenciou až do jej smrti v roku 1772. Juliana nadiktovala svoj testament 14. februára 1772 priamo v kaštieli, pričom si želala, aby jej telo uložili do rodovej krypty v kláštore sv. Kataríny Alexandrijskej. Tunajším mníchom odkázala 100 zlatých, aby sa modlili za spásu jej duše. Po 30 zlatých mali jej dcéry každoročne vyplácať svojim sestrám v bratislavských kláštoroch, klariske Magdaléne Korlátköyovej a uršulínke Jozefe Korlátköyovej, až do ich smrti. Po Juliáninom skone museli jej služobníci dostať jeden celý ročný plat. Jej dcéry a ich potomkovia si mohli ľubovoľne rozdeliť jej vlastníctvo.⁶⁸

Kaštieľ v rukách Apponyiovcov

Matkina staršia deľba sa definitívne potvrdila až po jej smrti, keď sa 27. septembra 1772 podelili majetky medzi dcérami a ich potomstvo podľa staršieho rozdelenia z roku 1755. Panstvo sa rozdelilo medzi synov Terézie Korlátköyovej (*1714 †1774), vdovy po Jánovi Apponyim (*1706 †1750); Evu Korlátköyovú (*1711 †1798), manželku grófa Imricha Bossányiho (*1706 †1781); a barónku Julianu Bossányiovú (*1730 †1819), dcéru nebohej Julia-

⁶⁶ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 59, sorozat III, tomus 2, fasc. 25, no. 95, 98.

⁶⁷ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 52, sorozat III, tomus 1, fasc. 36, no. 540; doboz 66, sorozat III, tomus 3, fasc. 23, no. 44, 45.

⁶⁸ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 36, no. 21. SNA, f. RAJ, i. č. 2, fasc. 1, k. 1, no. 3.

ny Korlátköyovej (*1710 †1734). Dedičmi kaštieľa v Jablonici sa stali synovia Terézie Korlátköyovej Pavol a Ján Apponyiovci.⁶⁹

V súvislosti s delbou hnutelného majetku – oblečenia, nábytku, klenotov a i. vecí – po zosnulej matke Juliane Ottlikovej vznikol celkový súpis predmetov, ktoré sa rozdelili medzi dedičov. V rámci súpisu zaznamenali aj miesta uloženia v kaštieli v Jablonici, ale bez bližšieho určenia polohy v budove rezidencie. V inventári zaznamenali existenciu nasledovných miestností: „*veľká rondelová inak žltá izba, izba Imricha Bossányiho, modrá izba, veľká rondelová inak zelená izba, schreibzimmer, červená izba, malá zelená izba, veľká zelená izba, horná palota, fraucimer, kaplánova izba, dolná palota, svetlá alebo kamenná izba, izba Juliany Bossányiovej, kľučiarova izba.*“⁷⁰

Keďže sa už v polovici 18. storočia rozhodlo, že Jablonica a presne určené pozemkové príslušnosti prejdú do rúk Apponyiovcov, Terézia Korlátköyová vo svojom testamente z 21. marca 1774 spomenula len ako naložiť s jej peniazmi a osobnými hnutelnými vecami. V Jablonici nadiktovanej záвете si Terézia podobne ako všetci členovia rodu želala, aby našla večný odpočinok v rodovej krypte v kláštore sv. Kataríny Alexandrijskej, založenej ešte jej starým otcom.⁷¹

Obrázok 10. Klasicistická nika v západnom trakte 2. NP.
(Autor: Erika Hrašková).

⁶⁹ SNA, f. RAJ, i. č. 2, fasc. 1, k. 1, no. 3, 9 A. SZLUHA, Márton. Nyitra vármegye nemes családjai I. kötet A – K. Budapest, 2003, s. 41, 174, 187.

⁷⁰ MNL – OL, f. MCsLLI, doboz 77, sorozat III, tomus 5, fasc. BB, no. 6. SNA, f. RAJ, i. č. 13, fasc. 1 et A, k. 4, no. 92.

⁷¹ MNL – OL, f. Archivum protonotariorum judicatus curiae regiae (O 90), kötet 20, Protocollum fassionum z rokov 1774 – 1778, pag. 161-168.

Pravdepodobne v roku 1777 vzniklo ocenenie kaštieľa a prislúchajúceho areálu v Jablonici – celková hodnota predstavovala 20 000 zlatých. Rezidencia priamo susedila so stajňami, domom záhradníka a ďalšími bližšie nemenovanými objektmi. Do celkovej sumy započítali aj stavby stojace osobitne v blízkosti kaštieľa – majer, provizorský dom, dva remeselnícke domy s dielňami, dom kočiša, dom rybára a kuchára.⁷²

Bratia Pavol a Ján Apponyiovci si postupne založili vlastné rodiny a vďaka dedičstvu po matke si mohli dovoliť bývať vo vlastných rezidenciách. Deľba sídiel a majetkov sa uskutočnila v roku 1784. Najprv 15. mája 1784 urobili súpis kaštieľa v Jablonici, podľa ktorého bratom v rezidencii patrili všetky priestory až po „*maľovanú nárožnú svetlicu oproti obydlíu kaplána*.“ Priestory od spomenutej izby na prvom i druhom podlaží patrili v tom čase barónovi Jánovi Pongráczovi.⁷³

Samotná deľba sa uskutočnila 15. júla 1784 na stretnutí súrodencov v kaštieli v Oponiciach. Dohodli sa, že sa spoločne budú podieľať na oprave kaštieľa v Jablonici v hodnote 4 000 zlatých. Sídlo bude potrebné zväčšiť a opraviť škody, ktoré pravidelne spôsobuje rieka Myjava pri povodniach. Samostatným sídlom Jána Apponyiho sa stal kaštieľ v Oponiciach a kaštieľ v Jablonici po opravách prejde do rúk Pavla Apponyiho a jeho manželky grófký Jany Herbersteinovej.⁷⁴

Po smrti Pavla Apponyiho sa dedičom Jablonice stal jeho syn Jozef st. Apponyi (*1784 †1853). Cisár František I. cisársko-kráľovskému komorníkovi Jozefovi st. 8. apríla 1808 udelil grófsky titul. Pri povýšení panovník zohľadnil starobylosť rodu, ale aj fakt, že obe jeho manželky patrili medzi aristokraciu, pričom Jozef st. zostával stále iba radovým šľachticom. Prvá Jozefova manželka bola barónka Eleonóra Jöchlingerová (*1777 †1804), nositeľka najvyššieho ženského rádového vyznamenania v monarchii – stala sa dámou Hviezdového kríža. Druhá manželka grófka Terézia Serbelloniová (*1782 †1849) pochádzala zo starobylého rodu talianskych vojvodov. Monarcha nakoniec ocenil i osobné Jozefove zásluhy v bojoch proti Francúzsku a Napoleonovi v radoch armády. Jozef st. počas bojov v roku 1806 pomohol hladujúcemu obyvateľstvu nemeckých dedičných provincií dodávkou obilnín a potravín. V Nitrianskej stolici sa výrazne zaslúžil o presadenie bezodkladnej pomoci cisárskej armáde.⁷⁵

Klasicistická stavebná etapa za grófa Jozefa st. Apponyiho po roku 1800

Architektonicko-historický výskum potvrdil realizovanie štvrtej stavebnej etapy niekedy po roku 1800. Tá súviseli práve s povýšením Jozefa st. Apponyiho do grófskeho stavu, keďže sa zmena hodnotného postavenia musela prejaviť aj v rovine primeranej rezidencie. Jozef st. patril k popredným mužom Uhorska s kontaktmi na cisárskom dvore vo Viedni. Aj vďaka nim sa Jozefov syn Rudolf Apponyi (*1802 †1853) stal rakúskym attaché na parížskom dvore francúzskych kráľov Karola X. a Ľudovíta Filipa Orleánskeho.⁷⁶

Klasicistické tvaroslovie svojimi slohovými znakmi bolo takmer predurčené vyjadriť, hlavne úpravou interiérov, nové aristokratické postavenie majiteľa. Zmeny sa v rámci

⁷² SNA, f. RAJ, i. č. 13, fasc. 1 et A, k. 4, no. 89.

⁷³ SNA, f. RAJ, i. č. 13, fasc. 1 et A, k. 4, no. 27.

⁷⁴ SNA, f. RAJ, i. č. 87, fasc. 1 et A, k. 18, no. 75. SZLUHA, Nyitra vármegye I., s. 41.

⁷⁵ MNL – OL, f. MKL, LR 62, pag. 304, 306, 307, 308, 314. SNA, f. RAJ, i. č. 10, fasc. 3, k. 3. SZLUHA, Nyitra vármegye I., s. 41.

⁷⁶ SNA, f. RAJ, i. č. 96, fasc. A et 3, k. 18, no. 232. SZLUHA, Nyitra vármegye I., s. 41.

Obrázok 11. Detail klasicistickej dekorácie stien v západnom trakte 2. NP.
(Autor: Erika Hrašková).

dispozície kaštieľa sústredili výhradne na časť prízemnia a poschodia západného krídla uzáveru dvora z južnej strany. (Obr. 2, 3) V prvom rade došlo k vybudovaniu samostatného vstupu do priestorov prízemnia západného krídla s polkruhovo ukončeným portálom s dvojstranne otváravou mrežou s presklením. Za ním sa vstupovalo do zádveria s plochým stropom v spodnej časti pri prechode do stien so štukovým orámovaním. Napravo od vstupu sa nachádzala pracovňa s krbom s nadstavbou s jeleňou hlavou a paroží. Krbové teleso rámovala bohatá rastlinná štuková ornamentika. Plochý strop miestnosti zdobila bohatá klasicistická profilácia. Z miestnosti sa po točitom schodisku vystupovalo na poschodie do salónu s čiastočne zachovanou poškodenou rastlinnou a figurálnou výzdobou (Obr. 10, 11). Kvalita tejto stavebnej etapy bola úplne porovnateľná s predlohami viedenského klasicizmu, ale z veľkej miery ju zničili úpravy objektu po roku 1920.⁷⁷

Podobu kaštieľa po prestavbách za Jozefa st. Apponyiho zachytil inventár jablonického kaštieľa z 27. septembra 1832. Na poschodí sa nachádzalo 19 panských izieb – označených číslami, „šafárska kuchyňa, horné chodby a posteľná chodba“. Prízemie slúžilo na prevádzku kaštieľa – súpis tu zapísal miestnosti v nasledovnom poradí: „kancelária, kuchárske skladiško, kapustná komora, špajza, dvojité pracovňa, pracovňa, služobnícka izba, vrátnikova izba, uzavretý komín, ďalšia špajza, mliečna komora, úradnícka izba, kuchyňa, chodby.“⁷⁸

⁷⁷ Peter Hudák úplne spochybnil bez exaktného podrobného architektonicko-historického výskumu oprávnenosť samostatnej klasicistickej etapy. Napísal, že z tohto obdobia sa nezachovali žiadne jednoznačne datovateľné prvky, i keď sa v interieri nachádza bohatá štuková ornamentika. HUDÁK, Jablonica kaštieľ, s. 113.

⁷⁸ SNA, f. RAJ, i. č. 108, fasc. A et 3, k. 19, no. 357.

Eklektická stavebná etapa z roku 1897 za grófa Antona Apponyiho a kňažnej Márie Montenuovo

Po smrti Jozefa st. Apponyiho a jeho syna Rudolfa Apponyiho zostali nažive z Jozefových potomkov jeho dvaja synovia grófi Ľudovít (*1801 †1875) a Gustáv (*1804 †1875) Apponyiovci. Obaja však zomreli bez akýchkoľvek potomkov, čím zanikla mladšia grófska vetva, a preto kaštieľ v Jablonici prešiel na staršiu grófsku vetvu. Po dohodách v rámci tejto vetvy rezidencia prešla do rúk grófa Antona Apponyiho (*1852 †1920), ktorý inicioval rozsiahle úpravy v roku 1897 spolu s prvou manželkou kňažnou Máriou Montenuovo (*1859 †1911). Obaja zároveň predstavovali posledných šľachtických obyvateľov Jablonice. Kňažná bola vnučkou Márie Lujzy, niekdajšej manželky cisára Napoleona a brat kňažnej knieža Alfréd Montenuovo bol dvormajstrom cisára Františka Jozefa I. Súčasný rozsah budov kaštieľa zachytilo aj celouhorské mapovanie, pričom mapu Jablonice vyhotovili v roku 1899.⁷⁹

V eklektickej piatej stavebnej etape sa zamerali na dôsledne oddelenie hospodárskej a prevádzkovej časti areálu od samotného kaštieľa. Preto na severnej strane pristavali objekt na pôdoryse písmena U so samostatným vstupom do príslušného nádvorja. V tomto období vznikol aj nový krajinársky park so skleníkom, tenisovým ihriskom a podobnými stavbami. Všetky tieto budovy však nie sú zapísané Ústredného zoznamu pamiatkového fondu a ich výskum by mal byť preto súčasťou iného bádania. Čo sa týkalo samotného kaštieľa, tak sa realizovali hlavne povrchové úpravy exteriérov a interiérov a menšie prístavby a stavebné zmeny, ktoré súviseli s funkciou zvyšovania sociálnych a hygienických štandardov. Na nárožných vežiach vymenili pôvodnú cibulovú strechu za súčasný ihlanový tvar. (Obr. 2, 3, 5, 6) Pokúsili sa aj vyriešiť neustály problém so zavlhaním v dôsledku vysokej hladiny spodnej vody zasypaním suterénov pod východnou časťou dispozície, zrušením studne na nádvorí a vytvorením zbernej nádrže. Celý proces však podobne ako v minulosti nezabránil prenikaniu vody do múrov.⁸⁰

Vo všetkých miestnostiach prízemja a poschodia došlo k úplnej alebo čiastočnej výmene dverových zárubní a ich krídiel formou rešpektovania starších detailov. Vo významnejších priestoroch sa uplatnili klasické parkety alebo parkety vytvárajúce kazety. V ostatných častiach položili doskové podlahy. V priestoroch s častým pohybom ľudí použili trvácnejšiu liatu terazzovú podlahu alebo kladenie rôznych dlaždíc do suchého alebo maltového lôžka. Na prízemí ďalej preomietli klenby novou štukovou omietkou s výrazným orámovaním štruktúrovaných plôch lunet a krížových hrebienkových klenieb, čo zrejme súviselo s ich premenou na obytné účely.

Všetky okenné otvory na prízemí a poschodí znížili v úrovni parapetov, pôvodné barokové kamenné ostenia zosekali alebo úplne odstránili. Do okien vložili nové drevené výplne ako zdvojené, dnu a von otváracie, s delením plôch na menšiu hornú a väčšiu spodnú časť. Navyše sa do niektorých okien osadili aj okenice na vnútornej a vonkajšej strane. Najevidentnejšou zmenou prešli vonkajšie fasády, na ktorých sa uplatnila hrubá vrstva

⁷⁹ Geodetický a kartografický ústav Bratislava, Ústredný archív geodézie a kartografie, mapa a parcelný protokol Jablonice, sign. Ni 132. SZLUHA, Nyitra vármegye I., s. 40-45.

⁸⁰ Peter Hudák tvrdí, že eklektická stavebná etapa prebehla až na prelome 19. a 20. storočia a trvala viac ako 15 rokov. HUDÁK, Jablonica kaštieľ, s. 113. Ide však len o domnienky na základe vizuálnej obhliadky a analógií a zdá sa mu aj príliš skoré použitie dlažby terazzo. Treba si však uvedomiť, že kňažná Mária Montenuovo pochádzala z najvyšších aristokratických kruhov, kde sa najskôr uplatňovali módné novinky.

štukovej omietky s filcovaným povrchom, pokrývajúca všetky staršie vystupujúce detaily. Okná na poschodí získali široké lemy orámovania a v hornom preklade vždy so štylizovaným klenákom vo forme štítiku. V suprafenestre sa uplatnila obdĺžniková rímša s rastrovaným vtlačaným dekorom. Na prízemí sa na oknách použil predstupujúci obvodový lem a výrazná štuková výzdoba v suprafenestre nad horným prekladom. Ostatné plochy fasád upravili uniformne použitím plochých filcovaných omietok a pridanych kvádrov s rastrovaným zatláčaným povrchom. (Obr. 1) Časť prízemia predsunutého schodiskového rizalitu na nádvorí na fasádach zdobila pásová bosáž. Farebnosť fasád vznikla použitím vápeného náteru monochrómej okrovej farebnosti.

Obdobie 20. storočia

Po roku 1920, kedy kaštieľ Apponyiovci opustili, prišlo k postupnej degradácii interiérov objektu, pretože sa začali využívať ako sýpka. 8. apríla 1928 kúpil niekdajšiu rezidenciu Cyril Zbořil z Přerova, ale pre dlhy v máji 1935 prešla do rúk Hospodárskeho družstva v Senici na účely skladovania obilia. Počas druhej svetovej vojny tu zriadili ubytovanie pre nemecké vojsko. K úplnej devastácii došlo po roku 1948, keďže postupne vyrúbali park, rozorali pozemky pri rieke Myjava a zlikvidovali ovocný sad. Samotný kaštieľ sa v rokoch 1946 – 1968 využíval pre potreby základnej školy a v blízkosti vybudovali futbalové ihrisko. Po roku 1968 voľakedajšie šľachtické obydlie prešlo do rúk štátneho podniku Zberné suroviny.⁸¹

V čase využívania školou sa v celom objekte realizovala plošná izolácia asfaltovým náterom na prízemí až do výšky klenieb v interiéroch a exteriéroch a následne sa prekryla cementovými omietkami. Táto úprava poškodila a poškodzuje historickú architektúru spôsobom, ktorý môže z dlhodobého hľadiska znamenať jej zánik. Počas druhej polovice 20. storočia sa uskutočnili viaceré utilitárne zásahy, ktoré znamenali ďalšie znehodnotenie kaštieľa. V tomto období došlo aj k preloženiu klasicistického portálu s lemom po obvode s ušami a mušľou do miesta jeho sekundárneho osadenia v prízemí východného krídla kaštieľa vľavo od hlavného, dnes znefunkčneného, vstupu. Primárnu polohu portálu sa nepodarilo určiť, avšak možno uvažovať, že sa pôvodne nachádzal v časti prízemia alebo poschodia západného krídla v uzávere dvora. Podľa historických fotografií odstránili aj oválne okno prízemia a jeho kamenné články voľne položili v parku. Až do roku 2013 sa objekt využíval pre potreby zberných surovín. Od roku 2016 postupnú revitalizáciu pamiatky realizuje občianske združenie Útulný domov.⁸²

Zhrnutie výsledkov interdisciplinárneho výskumu a ich význam

Historický a architektonicko-historický výskum kaštieľa v Jablonici priniesol korekciu viacerých dosiaľ zverejnených poznatkov. Mimoriadnym prínosom bol dodatočný archívny výskum začiatkom roku 2024, ktorý pomohol časovo upresniť jednotlivé stavebné etapy, určiť stavebníkov, resp. realizátorov, ako aj približnú dĺžku trvania realizácií na základe podrobných popisov z obhliadok postupu prác, či riešení reklamácií závad, tak ako je uvedené v historických prameňoch. Autori architektonicko-historického výskumu z roku 2013 a doplnkov z roku 2015 Erika Hrašková a Miroslav Sura spresnili údaje o prestavbách

⁸¹ KRUTÝ, Quo vadis, s. 159.

⁸² Informácie o tomto združení sú dostupné na webovej stránke: <http://kastielljablonica.sk/>

kaštieľa v období od poslednej tretiny 16. storočia až do 20. storočia. Prieskum identifikoval šesť stavebných etáp – dve renesančné, barokovú, klasicistickú, eklektickú a z 20. storočia. Na základe historického výskumu bolo možné priradiť k jednotlivým stavebným fázam do roku 1918 i údaje o iniciátoroch stavby.

Prvá renesančná etapa vývoja prebehla za Gašpara (III.) Pongrácza pred rokom 1580, kedy vznikol dvojpodlažný blokový objekt z kamenného muriva, ktorého dispozícia a hmota sa zachovali v doteraz stojacej stavbe. Druhá renesančná etapa z prvej tretiny 17. storočia znamenala vytvorenie uzavretej štvorkrídlovej dispozície. Ako objednávateľ by prichádzal do úvahy Daniel (I.) Pongrácz, potom ako sa v roku 1608 stal barónom, pričom sa nedalo na základe archívnych prameňov vylúčiť, že stavbu dokončil až jeho syn Štefan (II.) Pongrácz. V tretej barokovej stavebnej etape z rokov 1722 – 1723 z iniciatívy Ladislava Korlátköyho vznikla dodnes zachovaná hmota modernej barokovej stavby podľa návrhu bratislavského murárskeho majstra Franza Partenhaußera. V štvrtej klasicistickej stavebnej etape po roku 1800, ktorú inicioval cisársko-kráľovský komorník Jozef st. Apponyi, zrejme potom ako ho v roku 1808 povýšili do grófskeho stavu, dostala časť interiéru vysoko kvalitnú úpravu v štýle viedenského klasicizmu. Pre súčasnú podobu fasád a povrchovej úpravy interiérov mala rozhodujúci význam piata stavebná eklektická etapa v roku 1897, iniciovaná grófom Antonom Apponyim a kňažnou Máriou Montenuovo.

Z hľadiska historického bádania a vedy malo veľký význam spojenie viacerých osobností uhorských dejín s ich sídlom v Jablonici. Za dôležitého možno určite považovať Jána st. Labsanszkého sekretára ostrihomského arcibiskupa Juraja Szelepchényiho. Ďalšou dôležitou skutočnosťou z dejín je fakt, že k barokovej prestavbe sa zachovalo aj meno murárskeho majstra Franza Partenhaußera, ktorý navrhol barokovú prestavbu. Táto osobnosť však spolupracovala hlavne na objednávkach pre ostrihomského arcibiskupa Imricha Eszterházyho. Posledná šľachtická majiteľka kňažná Mária Montenuovo zase bola vnučkou Márie Lujzy, niekdajšej manželky cisára Napoleona a brat kňažnej knieža Alfréd Montenuovo pôsobil ako dvormajster cisára Františka Jozefa I.

Základnou úlohou architektonicko-historického a historického výskumu v prípade objektov zapísaných v Ústrednom zozname pamiatkového fondu je zosumarizovať čo najväčší možný rozsah informácií o stavebno-architektonických, umelecko-remeselných a výtvarných hodnotách skúmanej pamiatky. Výsledky interdisciplinárneho bádania tvoria pamiatkovým zákonom predpísaný podklad pre následnú komplexnú pamiatkovú obnovu s formulovaním vhodnej metódy a koncepcie reštaurovania či rekonštrukcie. Vo väčšine prípadov moderný architektonicko-historický výskum skoriguje doterajšie poznatky a prispeje k spresneniu datovania jednotlivých fáz. V konečnom dôsledku sa obohatia umelecko-historické poznatky a postupným spracovaním istej množiny kaštieľov a kúrií dôjde k sumarizovaniu určitých vývojových trendov v svetskom staviteľstve uhorskej šľachty v jednotlivých stoliaciach.⁸³

⁸³ Výsledky výskumov iných kaštieľov z územia bývalej Nitrianskej stolici boli už tiež publikované: JANURA, Tomáš – HAVLÍK, Marián. Kaštieľ a loretánska kaplnka v Lúke – výsledky aktuálneho historického a architektonicko-historického výskumu. In *Studia Historica Nitriensia*, 2014, roč. 18, č. 2, s. 250-272. JANURA, Tomáš – MATEJKA, Miroslav. Kaštieľ v Nitrianskej Blatnici – výsledky historického a architektonicko-historického výskumu. In *Studia Historica Nitriensia*, 2018, roč. 22, č. 2, s. 486-510.

Každý výskum ku kaštielom prispieva k odkryvaniu regionálnych dejín, ale aj celoslovenských, pretože mnohé objekty obývali osobnosti s celokrajinským významom. Výskum v archívoch doplní mnohokrát genealogické informácie o dosiaľ neznáme skutočnosti.

Zoznam použitých prameňov a literatúry:

Archív:

Archív Pamiatkového úradu Slovenskej republiky, fond Zbierka výskumných správ, sign. T 4496.

HAVLÍK, Marián – FERUSOVÁ, Dagmar. Pamiatkový zámer obnovy Jablonica – kaštieľ, 1988. Geodetický a kartografický ústav Bratislava, Ústredný archív geodézie a kartografie, mapa a parcelný protokol Jablonice, sign. Ni 132.

Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár, fond Archivum protonotariorum judicatus curiae regiae (O 90), kötet 20, Protocollum fassionum z rokov 1774 – 1778, pag. 161-168.

Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár, fond Magyar Kancelláriai Levéltár, Libri regii 2, pagina 169-170, 430-433; LR 13, pag. 247-249; LR 28, pag. 244-250; LR 62, pag. 304, 306, 307, 308, 314.

Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár, fond Motesiczky család levéltára, lajstromozott iratok (P 506) doboz 45, sorozat III, tomus 1, fasc. 4, no. 70; doboz 45, sorozat III, tomus 1, fasc. 9, no. 137; doboz 45, sorozat III, tomus 1, fasc. 10, no. 149, 153; doboz 46, sorozat III, tomus 1, fasc. 12, no. 171, 172; doboz 46, sorozat III, tomus 1, fasc. 13, no. 180 B; doboz 46, sorozat III, tomus 1, fasc. 14, no. 197; doboz 46, sorozat III, tomus 1, fasc. 15, no. 223, 228; doboz 46, sorozat III, tomus 1, fasc. 16, no. 238; doboz 47, sorozat III, tomus 1, fasc. 17, no. 172, 282; doboz 47, sorozat III, tomus 1, fasc. 21, no. 344, 346, 348; doboz 47, sorozat III, tomus 1, fasc. 22, no. 361; doboz 48, sorozat III, tomus 1, fasc. 24, no. 396, 407; doboz 49, sorozat III, tomus 1, fasc. 26, no. 450; doboz 52, sorozat III, tomus 1, fasc. 36, no. 540; doboz 58, sorozat III, tomus 2, fasc. 14, no. 44; doboz 59, sorozat III, tomus 3, fasc. 21, no. 10; doboz 59, sorozat III, tomus 2, fasc. 25, no. 95, 98; doboz 61, sorozat III, tomus 2, fasc. 38, no. 74; doboz 66, sorozat III, tomus 3, fasc. 22, no. 17; doboz 66, sorozat III, tomus 3, fasc. 23, no. 40, 44, 45; doboz 67, sorozat III, tomus 3, fasc. 27, no. 5; doboz 67, sorozat III, tomus 3, fasc. 28, no. 29; doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 30, no. 42, 46, 50, 53; doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 31, no. 62, 73, 76; doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 32, no. 84, 93; doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 33, no. 108, 111; doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 34, no. 127; doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 35, no. 127, 170; doboz 68, sorozat III, tomus 3, fasc. 36, no. 21; doboz 69, sorozat III, tomus 3, fasc. 38, no. 36; doboz 77, sorozat III, tomus 5, fasc. AA, no. 2; doboz 77, sorozat III, tomus 5, fasc. BB, no. 6.

Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár, fond Motesiczky család levéltára, lajstromozatlan iratok (P 1934), doboz 10, tétel 27, no. 204, 205, 208, 213.

Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár, fond Motesiczky család (T 108), no. 6

Slovenský národný archív, fond Rod Apponyi – Jablonica, i. č. 1, k. 1; i. č. 9, fasc. 3, k. 3, no. 203; i. č. 10, fasc. 3, k. 3; i. č. 13, fasc. 1 et A, k. 4, no. 27, 89, 92; i. č. 87, fasc. 1 et A, k. 18, no. 75; i. č. 96, fasc. A et 3, k. 18, no. 232; i. č. 108, fasc. A et 3, k. 19, no. 357.

Slovenský národný archív, fond Rod Kostoláni, Zemianske Kostolány vetva Žigmunda Kostolániho, i. č. 45, fasc. B, k. 15; i. č. 54, fasc. L, k. 19.

Slovenský národný archív, fond Windisch-Gratz Korlatko, pongráczovské písomnosti, k. 1, no. 64.

Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči, fond Starohradské panstvo, i. č. 17, k. 2, no. 125; i. č. 176, k. 76.

HUDÁK, Peter. Jablonica kaštieľ (č. ÚZPF: 2482/1), doplnok k architektonicko-historického výskumu, máj – december 2018. Rukopis uložený v archíve Krajského pamiatkového úradu Trnava, f. Zbierka výskumných správ, sign. T 885.

PLEIDEL, Michal – KRUŽLÍK, Tomáš. Správa z reštaurátorského výskumu a Návrh na reštaurovanie Povrchová úprava fasád, stien a stropov interiéru a kamenných a štukových prvkov kaštieľa v Jablonici, november – december 2018. Rukopis uložený v archíve Krajského pamiatkového úradu Trnava, f. Zbierka reštaurátorských dokumentácií, sign. R 417.

Monografie a zborníky ako celok:

- BOROVŠZKY, Samu (ed.). Magyarország vármegyei és városai Nyitra megye. Budapest, 1899, 736 s.
- FALLENBÜCHL, Zoltán. Állami (királyi és császári) tisztségviselők a 17. századi Magyarországon. Budapest 2002, 377 s.
- GÜNTHEROVÁ, Alžbeta (ed.). Súpis pamiatok na Slovensku zväzok prvý A – J. Bratislava 1967, 531 s.
- HECKENAST, Gusztáv. Ki kicsoda a Rákóczi-szabadságharcban? Budapest, 2005, 510 s.
- KÓNYA, Peter. Za Boha, vlasť a slobodu! Pohnuté osudy kuruckého generála Juraja Ottlyka. Prešov 2009, 153 s.
- MALÍKOVÁ, Mária. Juraj Rafael Donner a Bratislava. Bratislava 1993, 93 s.
- NEUMANN, Tibor. A Korlátkövek : Egy előkelő család története és politikai szereplése a 15–16. században. Győr 2007, 235 s.
- SZLUHA, Márton. Bács-Bodrog vármegye nemes családjai [CD-ROM]. Budapest 2002.
- SZLUHA, Márton. Liptó vármegye nemes családjai. Budapest 2000, 799 s.
- SZLUHA, Márton. Nyitra vármegye nemes családjai I. kötet A – K. Budapest 2003, 736 s.
- SZLUHA, Márton. Nyitra vármegye nemes családjai II. kötet L – ZS, 2015, 792 s.
- SZLUHA, Márton. Szepes vármegye nemes családjai. Budapest 2013, 460 s.

Štúdie a články v časopisoch a zborníkoch, kapitoly v kolektívnych monografiách:

- BÚRAN, Miroslav. Pamiatky a sochy v Jablonici v roku 2012. In ZÁVODNÝ, Andrej (ed.). Jabuoňické všelico 1262 – 2012 : Zborník pri príležitosti 750. výročia prvej písomnej zmienky o obci Jablonica. Jablonica 2012, s. 56-67.
- FEDERMAYER, Frederik. Lippayovci zo Zomboru. Genealogický pohľad na vznik novej prohabsburskej aristokracie. In FEDERMAYER, Frederik (ed.). Magnátskej rody v našich dejinách 1526 – 1948. Martin 2012, s. 29-77.
- JANURA, Tomáš – HAVLÍK, Marián. Kaštieľ a loretánska kaplnka v Lúke – výsledky aktuálneho historického a architektonicko-historického výskumu. In Studia Historica Nitriensia, 2014, roč. 18, č. 2, s. 250-272.
- JANURA, Tomáš – MATEJKA, Miroslav. Kaštieľ v Nitrianskej Blatnici – výsledky historického a architektonicko-historického výskumu. In Studia Historica Nitriensia, 2018, roč. 22, č. 2, s. 486-510.
- KRUTÝ, Jozef starší. Quo vadis, jablonický kaštieľ? In ZÁVODNÝ, Andrej (ed.). Jabuoňické všelico 1262 – 2012 : Zborník pri príležitosti 750. výročia prvej písomnej zmienky o obci Jablonica. Jablonica 2012, s. 157-162.
- PETROVÁ-PLESKOTOVÁ, Anna. Bratislavskí výtvarní umelci a umeleckí remeselníci 18. storočia. In ARS, 1972 – 1974, roč. 6-8, č. 1-6, s. 287-299.

Počet slov: 12 851

Počet znakov vrátane medzier: 86 295